Jaarverslag 2014

27 maart 2015

Centraal Bureau voor de Statistiek

Inhoud

1 Inleiding

CBS draagt zorg voor een belangrijk deel van de collectieve informatievoorziening voor de samenleving. De informatie van CBS is van grote waarde voor de overheid, politiek, wetenschap, media en het bedrijfsleven. CBS maakt het mogelijk dat maatschappelijke debatten gevoerd kunnen worden op basis van betrouwbare statistische informatie. Niet voor niets is de slogan van CBS 'Voor wat er *feitelijk* gebeurt'. Ook laat CBS meer en meer anderen profiteren van zijn unieke kennis en infrastructuur.

Met dit jaarverslag blikt CBS terug op de activiteiten en resultaten in 2014. Het jaarverslag bevat een beschrijving van belangrijke (statistische) producten die in 2014 zijn gerealiseerd. Verder wordt een toelichting gegeven op de veranderingen die in het programma zijn doorgevoerd.

CBS heeft in 2014 gerelateerde en onderliggende data gebruikt om maatschappelijke fenomenen beter in kaart te brengen. Waar mogelijk worden niet alleen losse cijfers gepubliceerd, maar worden de fenomenen beschreven door de cijfers in samenhang te presenteren.

Een voorbeeld hiervan is het maandelijkse werkloosheidsnieuwsbericht waarin vanaf medio 2014 aanvullende indicatoren zijn verwerkt, zoals informatie over het aantal banen om de ontwikkelingen van de verschillende dimensies van de arbeidsmarkt adequaat te beschrijven. Daarnaast is in 2014 voor het eerst het Kwartaalbericht Arbeidsmarkt verschenen met daarin een samenhangend beeld over onbenut arbeidsaanbod, banen, vacatures en dynamiek op de arbeidsmarkt. De vernieuwde branchekwartaalmonitoren laten op uniforme en samenhangende wijze een totaalbeeld van een achttal bedrijfstakken zien. Op deze wijze wordt de impact van CBS-informatie vergroot.

Niet alleen de inhoud is van belang, maar ook de wijze waarop die inhoud wordt gebracht. Technologische ontwikkelingen en de eerder genoemde fenomeengerichte aanpak bieden nieuwe kansen. In 2014 heeft CBS gewerkt aan een aantrekkelijke presentatie van de gegevens voor verschillende soorten gebruikers. Vanaf 2014 biedt CBS alle tabellen in StatLine als open data aan in de vorm van datasets. Andere - meer visuele - resultaten, zoals de open data webapplicatie en de webapplicatie met corporate nieuws, volgen in 2015.
Naast het benutten van kansen staat CBS ook voor een aantal uitdagingen. Allereerst heeft CBS nu en de komende jaren te maken met forse bezuinigingsdoelstellingen. Met ingang van 2014 is een aantal statistieken versoberd of stopgezet, waardoor het niet-verplichte statistiekprogramma krimpt. Daarnaast wordt een groot deel van de bezuinigingen opgevangen door efficiëntere methoden en werkprocessen, waardoor met minder middelen hetzelfde gerealiseerd kan worden. Diverse processen zijn en worden doorgelicht en zo nodig herontworpen. De Lean Six Sigma methode is in 2014 geïntroduceerd om processen kleinschalig te optimaliseren en zo op een meer gestructureerde wijze efficiency te realiseren. Inmiddels hebben 139 medewerkers succesvol een Lean Six Sigma-training afgerond (7 *black belts*: afdelingsoverstijgende projectleiders, 50 *green belts*: projectleiders binnen de eigen afdeling, en 82 *orange belts*: projectmedewerkers). Vanaf de tweede helft van 2014 zijn 42 projecten gestart waarvan er zeven inmiddels zijn afgerond. De verwachte besparing per project ligt na één jaar tussen de 200 en 500 uur.

Naast de bezuinigingen vormt ook de veranderende wereld waarin CBS functioneert een uitdaging. Gebruikers van statistische informatie willen sneller en beter 'bediend' worden. Zoals hierboven al geschetst, wil CBS hen niet alleen informatie leveren, maar ook de samenhang en de context laten zien. CBS wil de samenleving tegelijkertijd zo min mogelijk benaderen door middel van enquêtes. Daarnaast is de aandacht voor privacybescherming groot en dient CBS rekening te houden met regelgeving van de centrale overheid en de Europese Unie.

Om aan de steeds veranderende omstandigheden en eisen te voldoen, zijn structurele verbeteringen op het gebied van continuïteit van de IT-omgeving nodig. CBS heeft het afgelopen decennium zijn processen en IT-systemen veelvuldig aangepast aan nieuwe informatiebronnen en technische mogelijkheden. Inmiddels staat, mede door al deze aanpassingen, de stabiliteit van het IT-landschap onder druk en is het minder wendbaar dan noodzakelijk om in de toekomst gebruik te kunnen maken van de nieuwe mogelijkheden. Daarnaast vormt kennisborging van de systemen binnen de organisatie een uitdaging, mede als gevolg van de aanstaande uitstroom van pensioengerechtigde medewerkers. Om die reden is het noodzakelijk om te investeren in een meer modulair IT-landschap en kennisdeling en - borging binnen de organisatie. Door deze investeringen kunnen eventuele continuïteitsrisico's worden voorkomen. Eind 2014 is de nieuwe visie voor informatievoorziening opgesteld, waar deze en andere uitdagingen in zijn benoemd. De komende jaren worden verschillende projecten uitgevoerd om deze te realiseren.

Ook liggen er uitdagingen op het gebied van het verzamelen van de data en het in stand houden van de kwaliteit van de cijfers. CBS heeft in dit kader diverse aandachtspunten en uitvoeringsplannen geformuleerd. CBS is één van de eerste statistische bureaus ter wereld dat Big Data voor de productie van officiële statistieken gaat gebruiken. Om over deze zeer omvangrijke en vaak weinig gestructureerde data te kunnen beschikken en daarnaast te kunnen gebruiken voor statistische doeleinden, is het noodzakelijk om nieuwe methoden en technieken te ontwikkelen. De eerste nieuwe methoden worden in 2015 in gebruik genomen. Een laatste punt in dit kader is het informatiebeveiligingsbeleid; dit is in 2014 op hoofdlijnen opnieuw vastgesteld. Daarin is vastgelegd dat CBS compliant wil zijn met de Baseline Beveiligingsbeleid Rijksoverheid (BIR). De BIR is een normenkader dat algemeen te nemen maatregelen bevat voor alle voor de informatiebeveiliging relevante onderdelen van de bedrijfsvoering.

Blijven innoveren is essentieel om de bovenstaande uitdagingen aan te kunnen gaan. Bovendien kan met innovatie de efficiency vergroot worden en de bestaande processen en infrastructuur op orde worden gehouden. Daarnaast is het van belang om ook inhoudelijk te blijven vernieuwen en daarmee de samenleving van relevante informatie te kunnen blijven voorzien. Op beperkte schaal is in 2014 aan programmavernieuwing gewerkt. Deze uitbreidingen zijn het gevolg van nieuwe Europese verplichtingen en het Strategisch Meerjarenprogramma (MJP) 2014- 2018. In het MJP is vastgesteld dat nieuwe statistieken ontwikkeld worden over ontwikkelingen in het bedrijfsleven, flexibilisering van de arbeidsmarkt, en over vermogensposities van huishoudens. Daarnaast wordt gewerkt om de beschikbare informatie nog toegankelijker te maken.

Het uitvoeren van maatwerkonderzoek in opdracht van de rijksoverheid, lagere overheden en andere instellingen en het bieden van toegang tot microdata (geanonimiseerde data op persoons- en bedrijfsniveau) aan onderzoekers zijn vanzelfsprekende diensten van CBS geworden. De omzet uit betaald werk in opdracht is in 2014 gestegen ten opzichte van 2013.

Blijven investeren in de relatie met belangrijke stakeholders is belangrijk voor het werk en de positie van CBS. Met departementen, planbureaus, instellingen en het bedrijfsleven zijn veelal goede relaties. In 2014 zijn deze verder uitgebouwd en versterkt. Er zijn ook nieuwe contacten gelegd. Ook internationaal zijn vele stakeholders en partijen met wie CBS in 2014 heeft samengewerkt. Het Europees Statistisch Systeem en de uitvoering van het statistisch werkprogramma 2014 van de Europese Commissie nemen hier een prominente positie in. Buiten Europa was CBS onder meer actief door de deelname in diverse multilaterale kaders, zoals de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), de Verenigde Naties (VN) en hun regionale en functionele commissies. Evenals in voorafgaande jaren heeft CBS in 2014 zijn kennis en ervaring ingezet door een bijdrage te blijven leveren aan doelgerichte kennisuitwisseling door middel van bilaterale en multilaterale samenwerkingsverbanden en het verlenen van technische assistentie.

CBS kent twee zelfstandige bestuursorganen: de Centrale Commissie voor de Statistiek (CCS) en de directeur-generaal (DG). In het kader van het Rijksbrede onderzoek naar de herpositionering van ZBO's heeft het kabinet eind 2013 besloten dat de huidige twee ZBO's van CBS gereduceerd moeten worden tot één. Het ministerie van EZ is het wetgevingstraject eind 2014 gestart en beoogt het definitieve wetsvoorstel in de eerste helft van 2015 naar de Tweede Kamer te sturen.

Zoals wettelijk voorgeschreven, is dit jaarverslag goedgekeurd door de Centrale Commissie voor de Statistiek (CCS) en is de jaarrekening in overeenstemming met de CCS vastgesteld.

2 Statistisch programma en dienstverlening

2.1 Communicatie en statistische dienstverlening

CBS wil statistische informatie effectief en op het juiste moment bij de doelgroepen brengen. In 2014 bracht CBS nagenoeg dagelijks nieuwsberichten uit over onderwerpen die aansluiten bij maatschappelijke behoeften. De **media** namen de berichten van CBS vaak over in hun berichtgeving. Verdeeld over de diverse nieuwsbronnen waaronder de dagbladen, internet nieuwspagina's en RTV journaals werd CBS bijna 19.000 keer als bron genoemd.

CBS heeft in 2014 zijn volledige databank – in totaal 3.600 dataverzamelingen met 14 miljard cellen – als **Open data** beschikbaar gesteld. De statistische informatie wordt hierdoor beter bereikbaar en makkelijker te hergebruiken. Grootverbruikers van CBS-data kunnen door directe koppelingen tijd en geld besparen. De nieuwe manier van aanbieden stelt app-bouwers in de gelegenheid makkelijker CBS-data te gebruiken om nieuwe toepassingen te maken. De open data webapplicatie is sinds januari 2015 beschikbaar.

In 2014 is het verbeteren van de manier waarop statistische informatie wordt aangeboden op de **CBS website** gecontinueerd. De ontwikkeling van de nieuwe website bleek complexer en meer tijd te vragen dan initieel was voorzien. De lancering van de nieuwe website is nu voorzien in 2015.

Naast de reguliere verspreiding van nieuwsberichten, is **Twitter** voor CBS een vast middel geworden om dagelijks informatie te verspreiden. Het aantal volgers van @statistiekcbs is van 14 duizend volgers begin 2014, gegroeid naar bijna 56 duizend volgers eind 2014. In december werden CBS-tweets in totaal 3,6 miljoen keer bekeken. Per dag komt dat neer op gemiddeld bijna 120 duizend keer. In de laatste maanden van 2014 waren er gemiddeld 100 retweets van nieuwsberichten per dag.

Om meer in te spelen op actuele ontwikkelingen in de maatschappij en maatschappelijke fenomenen – en hun trends- op kwantitatieve wijze getrouw in kaart te kunnen brengen, organiseerde CBS ook in 2014 een aantal **bijeenkomsten en evenementen** met externe partijen.

Zo organiseerde CBS in februari de slotconferentie van het project **E-Frame** (European Framework for Measuring Progress), een project dat werd gefinancierd door de Europese Commissie, met als doel een impuls te geven aan het meten van maatschappelijke vooruitgang. Dit gaat verder dan alleen economische groei ("GDP and beyond"). Ongeveer tweehonderd betrokkenen uit bijna dertig landen uit de statistiek, politiek en wetenschap kwamen hiervoor bijeen. CBS is erin geslaagd om veel Europese landen in dezelfde taal over duurzaamheid te laten praten en er is overeenstemming over een internationaal, geharmoniseerd meetsysteem. Het door CBS ontwikkelde systeem wordt geleidelijk door andere Europese landen en organisaties als Eurostat, VN en OECD gebruikt.

In maart organiseerde CBS in Heerlen een expert-meeting **Wonen en werken in een grensoverschrijdend perspectief** in samenwerking met de regionale krimpkenniscentra uit Groningen (KKNN), Zeeland (Scoop, het Zeeuws Instituut voor Sociale en Culturele Ontwikkeling) en Limburg (Neimed, het Nederlands Expertise en Innovatiecentrum Maatschappelijke Effecten Demografische Krimp). Workshops met als thema's werken, wonen, bedrijvigheid, statistiek en beleid dienden als platform voor discussie en kennisdeling. De meeting werd positief ontvangen door de deelnemers en de reacties weerspiegelden een grote behoefte aan cijfermatige onderbouwing van grensoverschrijdend beleid.

Ook werd in maart een seminar georganiseerd door het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI), de Nederlandse Vereniging voor Demografie (NVD) en CBS met als thema **Crisis en levensloop, (extra) knikken in demografische trends?** De verschillende

deelnemers bespraken het effect van de economische crisis voor de verschillende demografische thema's, zoals relatievorming en geboorte, demografische profielen van drie generaties 30-jarigen, dynamiek naar geslacht en opleidingsniveau, verhuizen in crisistijd en internationale migratie en migrantengroepen.

In augustus vond de 33ste General Conference van de **International Association for Research in Income and Wealth (IARIW)** plaats in Rotterdam met CBS als organisator en gastheer van deze conferentie. Tijdens de conferentie zijn diverse onderwerpen aan de orde gekomen: van armoede en inkomensverdeling tot conceptuelere zaken als de vraag hoe de staat van de economie, armoede, welvaart en 'menselijk kapitaal' gemeten kan worden. Het congres werd bezocht door ruim tweehonderdvijftig deelnemers uit zo'n dertig landen. Onder hen waren statistici, wetenschappers en vertegenwoordigers van internationale organisaties.

CBS was ook online actief en in samenwerking met externe partijen zijn producten ontwikkeld ter verbetering van actuele statistische informatie.

Een voorbeeld hiervan is dat CBS samen met andere overheidsorganisaties participeert in **Ondernemersplein.nl** dat in 2014 is online is gegaan. Ondernemersplein.nl beoogt hét digitale loket van de overheid voor ondernemers te worden. Via deze site laat CBS met informatie toegespitst op de ondernemer zien wat CBS voor ondernemers kan betekenen. De eerste onderdelen die door CBS zijn toegevoegd, zijn branche-ontwikkelingen uit de Conjunctuurenquête Nederland (COEN), cijfers over zelfstandigen en informatie uit de vernieuwde kwartaalmonitoren per bedrijfstak. Tevens worden door CBS cijfers toegevoegd die ondernemers kunnen helpen bij het opstellen van een businessplan.

In 2014 is CBS met de Belastingdienst en verschillende marktpartijen gestart met de ontwikkeling van een zogenoemd **Referentie GrootboekSchema (RGS)** voor ondernemingen. Gecombineerd met het programma *Standard BusinessReporting* (SBR) wordt het voor ondernemers in de toekomst eenvoudiger rapportages te leveren aan de overheid. Met accountants en softwareleveranciers zijn verschillende grootboekschema's ontleed in een beperkter aantal standaard gegevenselementen waardoor het voor bedrijven eenvoudig wordt financiële gegevens te verstrekken aan organisaties als Belastingdienst, Kamer van Koophandel, banken en CBS.

In 2014 is **het Nieuwe Handelsregister (NHR)** in gebruik genomen als basis voor het Algemeen Bedrijvenregister (ABR) van CBS, waarin alle bedrijven van Nederland zijn opgenomen, met daarbij belangrijke informatie als wie de eigenaar is, hoeveel vestigingen er zijn en wat de bedrijfsstructuur is. CBS heeft hierbij samengewerkt met de Kamer van Koophandel en het ministerie van Economische Zaken om een aansluiting te realiseren die in de behoeften van meerdere afnemers voorziet zoals de Belastingdienst en Dienst Justis. De belangrijkste verbeteringen voor het ABR zijn de grotere dekkingsgraad van Nederlandse bedrijven, de kwaliteit van de data en de actualiteit van de informatie.

Het **Centrum voor Beleidsstatistiek** voert als onderdeel van CBS al meer dan 10 jaar onderzoek uit in opdracht van de rijksoverheid, lagere overheden en andere instellingen. Dit onderzoek werd hoofdzakelijk uitgevoerd in de vestiging in Den Haag. Op 20 maart 2014 is ook een afdeling van het Centrum voor Beleidsstatistiek in de vestiging in Heerlen geopend.

2.2 Regulier statistisch programma

De reguliere output vormt de kern van het werkprogramma van CBS. In bijlage A is een tabel opgenomen met de in 2014 gerealiseerde reguliere output per thema. Enkele ontwikkelingen in 2014 worden hieronder toegelicht.

Vanaf 2014 is verandering aangebracht in de frequentie en timing van de landelijke prognoses van CBS van het aantal huishoudens en van de bevolking naar herkomstgroep en de frequentie

van de regionale **bevolkings- en huishoudensprognose** van CBS en het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). De frequentie wordt teruggebracht van eens per twee jaar naar eens per drie jaar. Verder verschuift het publicatiemoment voor de regionale bevolkings- en huishoudensprognoses en voor de landelijke prognose van huishoudens enkele maanden naar voren. CBS verhoogt door deze wijzigingen het kwaliteitsniveau van alle prognoses en speelt beter in op de wensen van belangrijke gebruikers om de prognosecijfers op een bepaald moment in het jaar beschikbaar te hebben. De bevolkingsprognose naar leeftijd, en geslacht en de bijbehorende cijfers over migratie, geboorte, sterfte en levensverwachting blijven wel jaarlijks verschijnen.

In maart is in het kader van de gemeenteraadsverkiezingen het dossier **gemeenteraadsverkiezingen** gepubliceerd. Hierin kwamen vijf thema's aan bod: wonen en leven, werk en inkomen, sociale voorzieningen, gemeentefinanciën en zorg, onderwijs en veiligheid.

In maart heeft CBS de eerste uitkomsten van verslagjaar 2010 van de **revisie van de nationale rekeningen** gepubliceerd. Directe aanleiding was het toepassen van nieuwe verplichte internationale methodologische richtlijnen. Als gevolg van de revisie kwamen er nieuwe ramingen beschikbaar van veel macro-economische kernindicatoren. In juni kwamen gereviseerde cijfers voor eerdere jaren beschikbaar. Alle lidstaten van de Europese Unie waren verplicht om hun nationale rekeningen in 2014 te publiceren conform de nieuwe internationale methodologische richtlijnen.

Tijdens een seminar in juni dat CBS samen met het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) organiseerde, zijn de eerste resultaten uit het **Onderzoek Gezinsvorming 2013** gepresenteerd. Specifiek is in dit onderzoek ingegaan op families anno nu: de relatie- en gezinsvorming in Nederland en de achtergronden daarvan.

In augustus werd de nieuwe **stemmingsindicator Ondernemersvertrouwen** voor het eerst gepubliceerd. Deze kwartaalindicator geeft een indicatie van de richting waarin het Nederlandse bedrijfsleven (exclusief banken en verzekeringsmaatschappijen) zich volgens ondernemers gaat ontwikkelen. Naast een indicator voor het totale bedrijfsleven komen elk kwartaal vertrouwensgegevens voor specifieke bedrijfstakken als industrie, bouw, detailhandel, groothandel, horeca, transport, zakelijke dienstverlening en delfstoffenwinning beschikbaar.

Aan de **conjunctuurberichten** is sinds september een extra publicatie toegevoegd in de vorm van het economische maandbericht. Hierin wordt een samenvatting van de conjunctuurindicatoren gegeven die CBS in die maand heeft gepubliceerd en wordt aangegeven hoe deze met elkaar samenhangen.

In september verscheen voor het laatst **De Nederlandse economie** als integrale publicatie. Daarvoor in de plaats verschijnen voortaan verdiepende thema-artikelen gedurende het jaar om zo sneller achtergronden te kunnen geven bij de actualiteit, aangevuld met de publicatie Nederland in 20XX, die jaarlijks in maart de economische ontwikkeling in het voorbije jaar in vogelvlucht presenteert. De ontwikkelingen per bedrijfstak en sector worden nog maar eens in de zoveel tijd gepubliceerd in een uitgebreid overzicht van de ontwikkelingen in de voorbije jaren binnen één bedrijfstak.

De derde editie van de **Monitor Duurzaam Nederland** werd in november overhandigd aan de secretaris-generaal van het ministerie van Infrastructuur & Milieu (I&M). Anders dan in eerdere jaren telt deze editie twee delen: een indicatorenrapport onder verantwoordelijkheid van CBS en een verkenning over energie-innovatie onder verantwoordelijkheid van de drie planbureaus. Tegelijkertijd met deze publicatie werd een website van de Monitor Duurzaam Nederland gelanceerd (http://www.monitorduurzaamnederland.nl/). Deze ontsluit alle producten die sinds de start van het project zijn verschenen.

In november bracht CBS het **Jaarrapport Integratie 2014** uit. Dit rapport geeft een overzicht van de ontwikkeling van de positie van immigranten (eerste generatie) en hun kinderen (tweede generatie) in de Nederlandse samenleving. In deze publicatie werd speciaal aandacht besteed aan de positie zes jaar na voortijdig schoolverlaten, de woonsituatie en de levensloop van jongvolwassen vrouwen voor de tweede generatie niet-westerse immigranten.

De publicatie ***Toerisme 2014****,* verschenen in november, is een samenvoeging van de tot en met 2013 verschenen publicaties “Vakanties van Nederlanders”, “Toerisme in Nederland: Het gebruik van logiesaccommodaties” en “Toerisme en recreatie in cijfers”. Door de samenvoeging tot één publicatie is een beter en meer samenhangend overzicht ontstaan van het toerisme in Nederland en het vakantiegedrag van Nederlanders. Nieuw is de grotere aandacht voor de financiële kant van het toerisme in Nederland.

In november publiceerde CBS een boek over de **volkstelling van 2011** onder de titel *Dutch Census 2011*. De traditionele tellingen eindigden voor Nederland in 1971, toen voor de laatste keer geteld werd op basis van vragenlijsten ingevuld door alle huishoudens. Sindsdien baseert CBS zich op bestaande registers voor de volkstelling. Dit is vele miljoenen euro’s goedkoper en administratief vriendelijker dan een traditionele volkstelling. Alle tabellen voor Nederland en andere Europese landen kwamen in 2014 via de Europese Census hub beschikbaar, een nieuwe tool voor de verspreiding van Europese statistieken.

Met het doel de doodsoorzakenstatistiek van CBS te vernieuwen is een nieuwe leerstoel ingesteld bij de afdeling Sociale Geneeskunde van het Academisch Medisch Centrum Amsterdam (AMC). Sinds 1 november 2014 vervult Jan Kardaun (CBS) het **bijzonder hoogleraarschap Registratie en Statistiek van doodsoorzaken** aan de Universiteit van Amsterdam. Aanpassing van de doodsoorzakenstatistiek is noodzakelijk, omdat steeds meer mensen pas op hoge leeftijd overlijden, terwijl zij aan meerdere chronische ziekten lijden. De leerstoel richt zich daarom op het herdefiniëren van het begrip “doodsoorzaak”. Het moet daardoor mogelijk worden om één oorzaak aan te wijzen wanneer dat duidelijk het geval is, en een combinatie van oorzaken aan te wijzen indien er geen doorslaggevende doodsoorzaak is. Sinds dit jaar wordt automatische codering toegepast om, naast efficiencywinst, een betere internationale vergelijkbaarheid en een betere reproduceerbaarheid van de gegevens te bewerkstelligen.

CBS publiceerde in november de eerste uitkomsten van een ingrijpende revisie van de **statistieken over de beroepsbevolking**. Deze revisie betrof twee onderdelen. De definities van de werkzame en werkloze beroepsbevolking zijn aangepast aan de internationaal afgesproken definities van de International Labour Organisation (ILO). Deze stap maakt deel uit van een bredere strategie van CBS zoveel mogelijk aan te sluiten bij internationaal gebruikelijke definities om de internationale vergelijkbaarheid van statistieken te vergroten. Daarnaast is de gegevensverzameling door CBS verbeterd door als eerste statistisch instituut in Europa voor deze statistiek mede te enquêteren via internet. Het komt onder meer tegemoet aan de wens van respondenten om zelf te bepalen wanneer ze de vragenlijst invullen in plaats van het plannen van een afspraak met een interviewer. Daarnaast is enquêtering via internet goedkoper.

Met ingang van december is CBS gestart met een nieuwe reeks voor de **statistiek cao-lonen**, een belangrijke conjunctuurindicator. Het basisjaar voor de cao-indexcijfers is verlegd van 2000 naar 2010 en er wordt voortaan over meer bedrijfstakken gepubliceerd. Voor de vernieuwing heeft CBS alle cao’s die in de statistiek zijn opgenomen opnieuw bekeken en vergeleken met informatie van de Belastingdienst en het UWV over werknemers. Hiermee is vastgesteld hoeveel werknemers onder de diverse cao’s vallen en zijn verschuivingen in het aantal en soort banen in de periode 2000-2010 verwerkt. Daarnaast is de statistiek cao-lonen overgegaan op een andere indeling van economische activiteiten waarmee de statistiek beter aansluit op andere

economische statistieken. Het aantal bedrijfstakken waarover cao-gegevens beschikbaar komen, is bij deze overgang vergroot van 38 naar 52.

In december verscheen het **Armoedesignalement 2014** van CBS en het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). In dit gezamenlijke jaarlijkse rapport verschaffen onderzoekers van CBS en SCP een zo actueel mogelijk beeld van de omvang, ontwikkeling en karakteristieken van armoede in Nederland.

Na voorbereidingen in 2013 is in 2014 de waarneming van brondata voor de **staatsbalans** (het overzicht van de bezittingen en schulden van de staat) van het ministerie van Financiën overgenomen. Op StatLine is een nieuwe tabel verschenen met de overheidsbalans, cijfers voor de gehele overheid, waar de staat een onderdeel van is. Voorheen waren de daarin voorkomende cijfers over financiële activa en materiële vaste activa alleen versnipperd op StatLine te vinden.

In december kwamen diverse artikelen uit over de **financiën van decentrale overheden**. Onderwerpen waren de begrote opbrengsten van heffingen van gemeenten (ca. een maand versneld ten opzichte van voorgaande jaren) en van provincies (wegenbelasting) en de inkomsten van decentrale overheden in Europees perspectief.

In 2014 kwamen voor het eerst ramingen beschikbaar over de omvang van de economie (in termen van het bruto binnenlands product) van de drie afzonderlijke eilanden van **Caribisch Nederland**. Daarnaast kwamen resultaten beschikbaar van de Omnibusenquête die CBS in 2013 in Caribisch Nederland heeft uitgevoerd. Deze enquête verschaft informatie over de leefsituatie van inwoners van Bonaire, Saba en Sint-Eustatius, in het bijzonder over gezondheid, veiligheid, communicatie, wonen, transport, vakantie en vrije tijd. Tevens werd uitgebreid gerapporteerd over het toerisme in Caribisch Nederland.

2.3 Statistisch onderzoek in opdracht

CBS werkt veel samen met andere organisaties en voert een aantal grote onderzoeksprojecten in opdracht van diverse overheidsorganisaties uit. In deze paragraaf volgt een selectie van een aantal projecten.

CBS publiceerde dit jaar voor het eerst jaarlijks, en met meer detail, de “**Rode Lijst Indicator**” (RLI), een indicator over de toestand van de biodiversiteit. Dit was mede mogelijk door gegevens uit het Netwerk Ecologische Monitoring te combineren met niet-gestructureerde informatie op internet. De nieuwe RLI wees uit dat de ontwikkeling van de biodiversiteit aanmerkelijk positiever verloopt dan tot dan toe werd uitgedragen en trok veel belangstelling. CBS en het PBL gaan de nieuwe indicator voor het natuurbeleid ook in de toekomst gebruiken.

In opdracht van het ministerie van Economische Zaken (EZ) is een aantal kernindicatoren ontwikkeld die inzicht geven in de **ontwikkeling van de MKB-sector**. In maart zijn in opdracht van het ministerie van Buitenlandse Zaken diverse tabellen met informatie over de **internationalisering van het MKB** gepubliceerd. Het betreft gegevens over de internationale handel in goederen en buitenlandse investeringen. Deze gegevens zijn uitgesplitst naar de landen van het Dutch Good Growth Fund, een groep ontwikkelingslanden en landen waar Nederland al veel economische betrekkingen mee heeft, zoals Duitsland. Tevens heeft CBS in opdracht van dit ministerie nieuwe informatie over **Nederland en internationale waardeketens** samengesteld die ingaat op de participatie en integratie van Nederland in internationale waardeketens en de gevolgen daarvan, bijvoorbeeld het verband tussen handel en werkgelegenheid.

In oktober werd de **Nationale Energieverkenning 2014** uitgebracht. De verkenning is het resultaat van een samenwerking tussen het Energieonderzoekcentrum Nederland (ECN), het PBL, CBS en de Rijkdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) in opdracht van het ministerie

van EZ. CBS en RVO zijn verantwoordelijk voor de realisatiecijfers. Onderdeel van deze cijfers is het door CBS nieuw uitgevoerde onderzoek naar de werkgelegenheid van energie-gerelateerde activiteiten. ECN en het PBL zijn beide verantwoordelijk voor de toekomstverkenningen.

In december verscheen de achtste editie van de **Emancipatiemonitor**. Deze tweejaarlijkse monitor brengt de positie van vrouwen en mannen in Nederland voor diverse terreinen in kaart, zoals onderwijs, arbeid, inkomen, combinatie van arbeid en zorg, topfuncties, veiligheid en gezondheid. Verder is de emancipatie in Nederland vergeleken met die in de andere lidstaten van de Europese Unie. De Emancipatiemonitor is een gezamenlijke publicatie van CBS en het SCP in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).

In een pilotonderzoek in opdracht van branchevereniging FEDA, de branchevereniging op het gebied van aandrijf- en automatiseringstechniek, is onderzocht hoe informatie van brancheleden gekoppeld kan worden aan CBS-gegevens, zoals omzet en gegevens uit het Sociaal Statistisch Bestand (SSB), en verwerkt kan worden tot publicabele gegevens. **Voor enkele andere brancheorganisaties** is dit maatwerkonderzoek inmiddels ook uitgevoerd en gepubliceerd.

In opdracht van het ministerie van Infrastructuur & Milieu (I&M) is een aantal bedrijfseconomische aspecten van de **logistieke dienstverlening binnen de transportsector** in kaart gebracht. De uitkomsten van het onderzoek worden gebruikt om de effectiviteit van het topsectorenbeleid op het gebied van transport en logistiek te monitoren.

In 2014 is een aantal overeenkomsten getekend met samenwerkingspartijen om in 2015 specifiek onderzoek te doen. Zo zijn met TNO en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) overeenkomsten getekend voor de uitvoering van de **Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden,** de **enquête Bedrijfsongevallen in Nederland** (NEA-BON) en de **Zelfstandigen Enquête Arbeid (ZEA)**. In juni is door CBS, de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en Veiligheid en Justitie (V&J) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) een overeenkomst getekend, waarin is vastgelegd dat CBS vanaf 1 januari 2015 de **beleidsinformatie over jeugd voor Rijk en gemeenten** samenstelt. Deze beleidsinformatie over het jeugdhulpgebruik en de inzet van jeugdbescherming en jeugdreclassering is in het kader van de nieuwe Jeugdwet belangrijk voor het Rijk en gemeenten. CBS ontvangt vanaf 2015 periodiek een landelijk vastgestelde set gegevens van jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen. Met SCP is een contract getekend voor de uitvoering van de **Monitor sociaal domein**. Deze monitor moet aan de hand van een “sociale domeinindex” het kabinet en de Tweede Kamer vanaf 2015 informeren over de ontwikkeling van de situatie van burgers als gevolg van alle decentralisaties in het sociaal domein. Het ministerie van BZK is opdrachtgever van deze monitor. Met Rijkswaterstaat is in december een samenwerkingsovereenkomst getekend voor de uitvoering van het **Onderzoek Verplaatsingen in Nederland** voor de jaren 2015 tot en met 2017.

2.4 Nieuwe Europese verplichtingen in 2014

In 2014 is CBS gestart met de voorbereidende werkzaamheden om aan de volgende Europese verplichtingen te kunnen voldoen.

- door CBS is een in EU-verband **verplichte Gezondheidsenquête** uitgevoerd. Dit leidde voor Nederland tot enige extra vragen en wat aangepaste vraagstellingen in de jaarlijkse Gezondheidsenquête van CBS.
- In 2014 werd een nieuwe Europese verordening van kracht met betrekking tot de jaarlijkse datalevering over het **reguliere onderwijs** aan Eurostat. Alle onderwijsdata worden met ingang van 2014 ingedeeld volgens de nieuwe internationale onderwijsclassificatie (ISCED 2011). Ten gevolge van nieuw Europees beleid ten aanzien van internationale

studentenmobiliteit en de daaruit voortvloeiende datawensen van de Europese Commissie is de verordening uitgebreid met gegevens over geslaagden in het hoger onderwijs die hun studie geheel of gedeeltelijk in het buitenland hebben gevolgd.

- Wat betreft de Europese statistieken over **toerisme** moet CBS vanaf 2014 informatie leveren over kalenderjaren (in plaats van de tot nu toe gebruikelijke vakantiejaren van oktober tot en met september) plus enige aanvullende gegevens. Hiertoe maakt CBS gebruik van het Onderzoek Dagrecreatie en het Continu Vakantie Onderzoek van NBTC-NIPO Research.
- Voor het monitoren van de Europese regelgeving op het terrein van **nationale emissieplafonds voor grensoverschrijdende luchtverontreiniging** (NEC-richtlijn) voor het wegverkeer is vanaf 2014 additionele informatie verzameld over verkeersprestaties naar branche en over speciale voertuigen. Daarnaast werd de berekeningsmethode verder ontwikkeld.
- In het kader van de uitvoering van de Europese kaderrichtlijn **INSPIRE (INfrastructure for SPatial InfoRmation in Europe)**, die moet leiden tot een Europese geo-informatie infrastructuur, levert CBS een aantal datasets (statistische eenheden, landgebruik, gezondheid en demografie). Deze taak van CBS is in de implementatiewet EG-richtlijn infrastructuur ruimtelijke informatie geregeld.
- De EU wetgeving is in 2011 uitgebreid met vijf verordeningen en één richtlijn die onder de noemer "**Sixpack**" vallen. Het sixpack kan gezien worden als uitbreiding op het stabiliteits- en groeipact en schrijft onder andere nieuwe statistieken over de overheidsfinanciën voor, waaronder maandstatistieken over inkomsten en uitgaven van de centrale overheid. Met deze snelle indicator voor de ontwikkeling van de overheidsfinanciën wil de Europese Commissie de mogelijkheid om snel in te grijpen vergroten. In nauw overleg met het ministerie van Financiën en de afzonderlijke departementen zijn de benodigde gegevensstromen op maandbasis ingericht. Ook met de sociale fondsen (UWV, SVB en CVZ) zijn maandelijkse leveringen van bronbestanden overeengekomen. Parallel daaraan is bij CBS de nieuwe statistiek ontwikkeld over de inkomsten en de uitgaven van de centrale overheid en de wettelijke sociale verzekeringsinstellingen.

2.5 Programmavernieuwing

In het Meerjarenprogramma (MJP) 2014-2018 worden drie hoofdthema's voor programmavernieuwing onderscheiden: ontwikkelingen in het bedrijfsleven, flexibilisering van de arbeidsmarkt en vermogensposities van huishoudens. Daarnaast is de verdere verbetering van de toegang tot en ontsluiting van informatie als prioriteit aangemerkt.

Ontwikkelingen in het bedrijfsleven

CBS heeft in maart samen met de Vrije Universiteit Amsterdam de workshop "Internationale handel en transport in Nederland op nationaal en regionaal niveau" georganiseerd voor deelnemers uit de wereld van beleid, praktijk en wetenschap. Centraal hierbij stond het belang van visualisaties, (internationale) afstemming van definities, verdere ontwikkeling van regionale handels- en transportcijfers en analyse van de effecten van locatiebepaald beleid.

Met ingang van 2014 bieden de resultaten van de Conjunctuurenquête Nederland een aantal uitbreidingen, met name op het gebied van uitkomstenreeksen naar regio en bedrijfstakken. De StatLinetabel naar regio bevat nu, naast de resultaten naar provincies en landsdelen, ook uitkomsten naar COROP-gebieden en stadsgewesten. De uitbreidingen konden worden gerealiseerd zonder uitbreiding van waarneming.

In 2014 is gestart met het beter in kaart brengen van de verkoop aan consumenten via internet als fenomeen in de omzetstatistieken (digitale handel en webwinkels). Hiervoor is een

methodologie uitgewerkt en zijn de eerste cijfers geproduceerd. De verwachting is dat de cijfers over de internetverkopen in het eerste halfjaar van 2015 worden gepubliceerd op de website.

Voor de monitoring van groene groei in Nederland is het aantal indicatoren uitgebreid en verbeterd. De methodologie voor het bepalen van de Nederlandse CO2-voetafdruk is verbeterd en er zijn cijfers voor meerdere jaren gemaakt. Met behulp van deze cijfers kan de grondstoffenefficiëntie van Nederland gemeten worden met in achtneming van de wereldwijde grondstoffenwinning. Voor waterkwaliteit is een nieuwe indicator ontwikkeld op basis van de gegevens die beschikbaar zijn voor de monitoring van de kaderrichtlijn water. Tenslotte is de rode lijst indicator (RLI), een maat voor de ontwikkeling van biodiversiteit, toegevoegd aan de set van groene groei indicatoren. Deze nieuwe indicatoren zijn voor het eerst gepresenteerd in het hoofdstuk groene groei dat is opgenomen in de monitor duurzaam Nederland die in november is gepubliceerd.

In de in paragraaf 2.3 genoemde Nationale Energieverkenning (NEV) is gerapporteerd over energiebesparende maatregelen in Nederland en het energiebesparingstempo vanaf 2000.

Met ingang van april 2014 wordt de Internationaliseringsmonitor vier maal per jaar uitgebracht. In de kwartaalpublicaties in 2014 zijn cijfers en analyses gepubliceerd over diverse onderwerpen waarin grote ondernemingen, buitenlandse ondernemingen en het MKB een rol spelen rondom thema's als de internationale handel in goederen en diensten, het handelsoverschot en de rol van buitenlandse ondernemingen, arbeidsproductiviteit, internationaal eigendom en werkgelegenheid. Tevens is in deze publicatie informatie over de rol en positie van Nederlandse sectoren in mondiale productieketens gepubliceerd. Daarbij is ingegaan op de effecten van het verplaatsen van productie op werkgelegenheid en inkomen.

Voor het in kaart te brengen van de mogelijkheden om activiteiten van bedrijven op het gebied van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) te meten, is een set MVO- indicatoren gedefinieerd op economisch, sociaal en milieugebied. De indicatoren moeten voldoen aan de voorwaarde dat ze zowel op bedrijfsniveau als op macro-economisch en sectoraal niveau meetbaar zijn. Begin 2015 komt een intern rapport gereed met de bevindingen van het vooronderzoek. Op basis de aanbevelingen in dit rapport zal een keuze gemaakt worden voor het vervolgtraject.

Flexibilisering van de arbeidsmarkt

Tijdens een bijeenkomst met externe deskundigen in november over het thema flexibilisering van de arbeidsmarkt is de voortgang van de verschillende deelprojecten besproken, zoals flexibele schil vanuit werkgeversperspectief, zzp'ers, arbeidsmigratie en motieven van arbeidsmarktgedrag.

Zo verscheen in maart een thema-artikel over arbeidsmigratie in de 21^{e} eeuw. In december publiceerde CBS een rapport over zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers), samengesteld in het kader van het Interdepartementaal Beleidsonderzoek zelfstandigen zonder personeel. Ook rapporteerde CBS in 2014 onder meer over de inkomens van huishoudens van zelfstandigen zonder personeel.

In StatLine zijn in 2014 nieuwe uitkomsten gepubliceerd over veranderingen van dienstverband na één jaar. De tabel beschrijft in hoeverre personen na één jaar van dienstverband zijn gewisseld, waarbij de verschillende arbeidsmarktposities worden onderscheiden: vast dienstverband, flexibel dienstverband, zelfstandige en niet werkzaam.

Vermogensposities

Op gebied van vermogensposities verscheen in juni 2014 de publicatie *Welvaart in Nederland,* waarin CBS de meest actuele landelijke en regionale cijfers presenteerde over vermogens van huishoudens. De publicatie biedt onder meer informatie over het vermogen van een doorsnee huishouden, waar dit vermogen uit bestaat, hoeveel huishoudens een hypotheek hebben

waarvan de fiscale hypotheekschuld hoger is dan de waarde van de eigen woning, de verdeling van het vermogen tussen huishoudens en de regionale vermogensverdeling.

Naar aanleiding van het verschijnen van het rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) over economische ongelijkheid en het verschijnen van de Nederlandse editie van het boek van Thomas Piketty (*Kapitaal in de 21ste eeuw)* in 2014, heeft CBS aan de hand van een thema-artikel “Het interpreteren van cijfers over vermogensongelijkheid behoeft nuance” in november uitleg gegeven over het interpreteren van kengetallen over vermogensongelijkheid. In dit artikel wordt beschreven welke effecten wel, of juist niet, worden meegenomen in de cijfers van CBS en andere statistische bureaus.

Toegankelijkheid van informatie

In het kader van toegankelijkheid van informatie is in 2014 gewerkt aan het verbeteren van de kaartmodule voor StatLine die ook breder toepasbaar wordt voor het ontwikkelen van visualisaties op basis van open data. Ook de open data webapplicatie die in 2014 is ontwikkeld en begin 2015 wordt gelanceerd, maakt gebruik van deze kaartfunctionaliteit.

Bij de lancering van de open data portal in juli en bij het ontwikkelen van de open data webapplicatie is gebruik gemaakt van een Linked-In groep om vragen en reacties van gebruikers te delen. Eveneens zijn gebruikerssessies gestart om specifiekere informatie te krijgen ten aanzien van gebruikerswensen. Deze input is gebruikt om de open data portal en webapplicatie verder te ontwikkelen.

Om de toegankelijkheid van laag-regionale informatie te verbeteren bracht CBS in 2014 een nieuwe Wijk- en Buurtkaart uit. Deze omvangrijke kaart bevat naast de digitale geometrie (geografische coördinaten) van de grenzen van de buurten, wijken en gemeenten ook alle kerncijfers van de buurten (zoals gedetailleerde bevolkings- en huishoudenssamenstelling, oppervlakte, aanwezige motorvoertuigen en voorzieningen per buurt) en de geaggregeerde kerncijfers van de wijken en gemeenten. Tevens verschenen twee kaarten met zogenaamde vierkantstatistieken: één kaart met statistieken per vierkant van 500 bij 500 meter en één kaart met statistieken per vierkant van 100 bij 100 meter.

Geografische informatie van CBS is uitgebreid met een specifieke tool om geocodes te koppelen. Deze informatie is ook ontsloten via de website “Publieke Dienstverlening op de Kaart” (PDOK), een centrale overheidsvoorziening die digitale geo-informatie van diverse organisaties als dataservices en bestanden beschikbaar stelt.

2.6 Programmareductie

In het MJP 2014-2018 is aangegeven welke reducties in het programma, naast maatregelen om de efficiency te verhogen, noodzakelijk zijn om de financiële taakstelling Rutte I op te vangen. In 2014 is hiertoe een aantal statistieken beëindigd, in frequentie verlaagd of versoberd. Nagenoeg alle reductievoornemens zoals beschreven in het Jaarplan 2014 zijn in 2014 gerealiseerd. De statistieken die in 2015 of later worden versoberd, worden in het Jaarplan 2015 genoemd.

3 Innovatie en onderzoek

3.1 Innovatie en procesvernieuwing

Om nu en in de toekomst kwalitatief hoogwaardige statistische informatie te kunnen leveren, zet CBS in op innovatie en procesvernieuwing. Hierdoor blijven de processen state-of-the-art en kan CBS zijn dienstverlening verbeteren en vernieuwen tegen lagere kosten voor de samenleving.

Het innovatieprogramma vormt een aanvulling op het reguliere onderzoeksprogramma dat in de volgende paragraaf beschreven wordt. Het doel van het programma is om de innovatieve slagkracht van CBS te vergroten door veelbelovende ideeën te stimuleren en te ondersteunen. De blik is nadrukkelijk naar buiten gericht. Bij innovatietrajecten werkt CBS zoveel mogelijk samen met externe partners die specifieke kennis of expertise inbrengen. Waar het onderzoeksprogramma zich vooral richt op theoretisch onderzoek, richt het innovatieprogramma zich op kortlopende praktijkexperimenten die de werking van een idee met een proof of concept moeten bewijzen.

Geslaagde innovaties moeten leiden tot concrete toepassingen in de CBS-praktijk. Zo hebben experimenten met **process mining** (een techniek om relevante informatie af te leiden uit alle beschikbare procesdata) geleid tot regulier gebruik van deze techniek bij de Lean-six sigma analyses waarmee CBS zijn bedrijfsprocessen wil verbeteren. Bij deze proof of concept heeft CBS samengewerkt met de Rabobank, die al ervaring met process mining had, en met Fluxicon, een spin-off van de Universiteit van Eindhoven. Een ander voorbeeld is **een op HTML5-gebaseerde app**, gebouwd voor het CBS-enquêtekorps voor **prijswaarneming** in het koopkrachtpariteitenprogramma. Daardoor is het niet meer nodig om op papieren formulieren in winkels de prijzen te noteren. Dat maakt het proces efficiënter. Er is al interesse getoond voor deze app door vijf buitenlandse statistische bureaus. Ook in het buitenland slaat het innovatieprogramma van CBS aan. Collega's van Canadese, Deense, Ierse en Zweedse statistische bureaus hebben om die reden CBS bezocht in 2014. Dit heeft onder andere geleid tot ondersteuning van het Ierse statistische bureau bij de invoering van waarneming via tablets, een CBS-innovatie uit 2013.

Een belangrijk deel van de ontwikkelprojecten levert een bijdrage aan het verminderen van het aantal uitvragen en het nog meer en beter gebruik maken van informatie die al beschikbaar is in registers, bij overheidsorganen en in administraties van bedrijven. Naast de hiervoor genoemde ontwikkelde app voor prijswaarneming is voor de **consumentenprijsindex (CPI)** voor een toenemend aantal winkelketens de prijswaarneming vervangen door **scannerdatabestanden** en door **prijzen** die op **internet** beschikbaar zijn en met behulp van webscrapers vanaf het internet worden verzameld. Andere voorbeelden van procesvernieuwingen die bijdragen aan administratieve lastendrukvermindering zijn beschreven in paragraaf 4.3.

In overleg met de Kamer van Koophandel (KvK) en andere externe belanghebbenden heeft CBS een **webservice** geïntroduceerd die de KvK en andere organisaties ondersteunt bij het typeren van de aard van bedrijven naar de Standaard Bedrijfsindeling (SBI). Een **betere SBI typering** levert een bijdrage aan de kwaliteitsverbetering van de statistische informatie over het bedrijfsleven.

3.2 Onderzoeksprogramma

De belangrijkste resultaten van het onderzoeksprogramma in 2014 worden hieronder genoemd.

Big Data staan erg in de belangstelling en de toepassingsmogelijkheden van Big Data zijn veelbelovend. Tegelijkertijd is het gebruik van Big Data binnen de officiële statistiek nog beperkt. CBS is één van de eerste statistische bureaus ter wereld dat Big Data voor de productie van statistische informatie gaat gebruiken, namelijk bij het produceren van verkeersindexcijfers en gegevens over de dagpopulatie. Deze methoden zijn in 2014 uitgewerkt en worden in 2015 daadwerkelijk in gebruik genomen.

Door **registerdata** in plaats van enquêtedata nog beter te benutten, kan CBS kosten besparen en tegelijkertijd de responslast verlagen. In 2014 is een methode ontwikkeld waarmee snel kan worden vastgesteld of gegevens uit een nieuwe, of bestaande maar gewijzigde, registerbron gebruikt kunnen worden om enquêtedata te vervangen. De ontwikkelde methode is toegepast om automatisch te bepalen in welke branches btw-data gebruikt kunnen worden, waar dit tot nu toe handmatig moest gebeuren. Er wordt nu gewerkt aan een vervolgmethode voor die gevallen waarvoor via deze “snelle methode” geen beslissing genomen kan worden. Deze methode is intussen toegepast bij de branches autohandel en transport, waarbij binnenkort besloten kan worden of btw inzetbaar is.

Onderzoek naar **efficiëntere interne verwerkingsprocessen** richtte zich op de ontwikkeling van generieke softwaretools waarmee ruwe data zo efficiënt mogelijk door CBS tot statistische informatie kunnen worden verwerkt. Zo is met behulp van deze tools een nieuw controle- en correctiesysteem voor de statistiek over zorginstellingen gebouwd.

Gebruikers van CBS-data stellen prijs op visualisaties van deze data. Ter **verbetering van het gebruikersgemak** zijn in 2014 methoden voor het visualiseren van onzekerheidsmarges en het visualiseren van meerdimensionale verdelingen ontwikkeld. Om tegemoet te komen aan de wens van gebruikers van CBS-data naar zo actueel mogelijke cijfers over de ontwikkeling van de economie is naast de kwartaalindicator in 2014 een methodiek ontwikkeld voor het berekenen van een maandindicator economische groei. Na een proefdraaiperiode met deze methodiek wordt besloten of de maandindicator in 2015 in productie wordt genomen. Tevens is in 2014 een methode ontwikkeld om de invloed van ongewoon weer op de groei van het Bruto Binnenlands Product te bepalen.

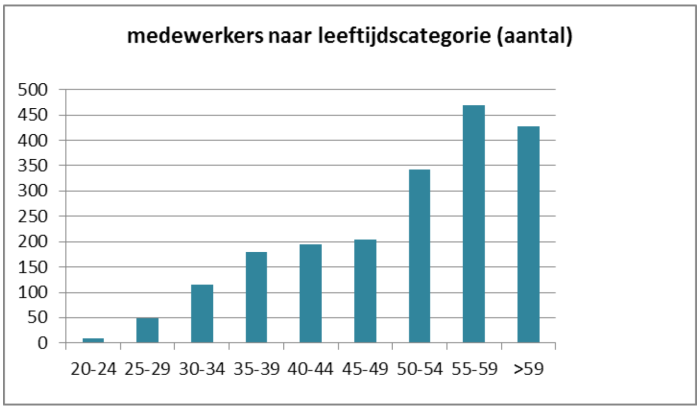
4 Bedrijfsvoering

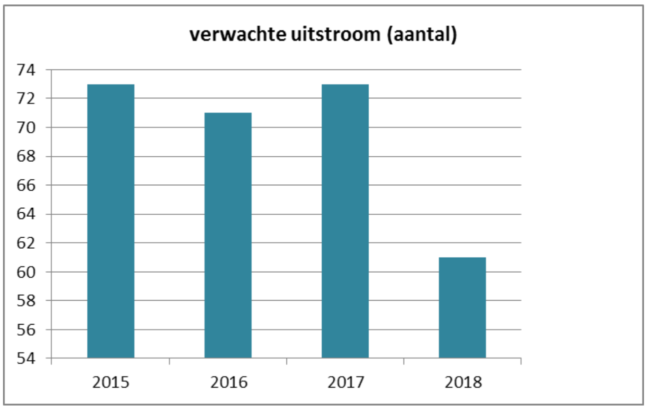
4.1 Personeel

Personeelsopbouw

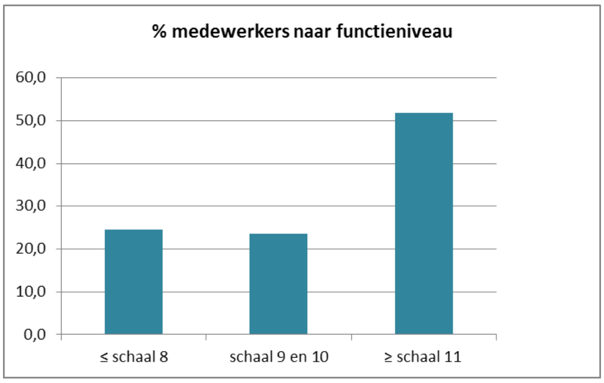
In 2014 is de gemiddelde operationele bezetting met 3 procent gedaald van 1833 vte naar 1777 vte. Eind 2014 waren 1991 medewerkers in dienst van CBS. 62 procent daarvan was 50 jaar of ouder. De gemiddelde leeftijd van de medewerkers is verder gestegen: van 50,5 jaar eind 2013 naar 50,7 jaar eind 2014 (eind 2000: 44,8 jaar). Naar verwachting zullen in de jaren 2015 tot en met 2018 in totaal ongeveer 275 medewerkers CBS verlaten omdat zij de AOW-gerechtigde leeftijd bereiken. Dat is ongeveer één op de zeven medewerkers.

Eind 2014 is 39 procent van de medewerkers van CBS vrouw. In de hogere schalen (schaal 11 en hoger) is dit 31 procent. Deze percentages zijn licht gestegen ten opzichte van 2013.

Met de toename van de complexiteit van de statistische processen valt steeds meer laaggeschoold werk weg en neemt de behoefte aan hoger opgeleide medewerkers toe. Dit komt tot uiting in de opbouw van het personeelsbestand naar schaalniveau. Eind 2014 was 75 procent van de medewerkers werkzaam in schaal 9 of hoger. In 2000 lag dit percentage nog op 60 procent.

Mobiliteit

Door de opgelegde taakstellingen moet de omvang van het personeelsbestand verder krimpen. Om de reductie te bereiken en daarbij overbezetting te voorkomen, wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de natuurlijke uitstroom van oudere medewerkers. De instroom van medewerkers staat door de taakstellingen onder druk. Om te zorgen dat als gevolg van de uitstroom voldoende benodigde competenties beschikbaar blijven om het statistisch programma te kunnen uitvoeren, is in 2014 veel aandacht besteed aan het bevorderen van de interne mobiliteit en het vergroten van de inzetbaarheid van de medewerkers. Verschillende mobiliteit bevorderende activiteiten zijn uitgevoerd, zoals het vergemakkelijken van de mogelijkheid om intern en extern brede ervaring op te doen.

Met het oog op de taakstellingen is geconstateerd dat een deel van de overbezetting binnen CBS voor de komende jaren een structureel karakter heeft. De vakbonden hebben met de sector Rijk afgesproken dat in dergelijke gevallen het Van Werk Naar Werk-beleid (VWNW) wordt ingezet. Daarom is CBS in 2014 gestart met de uitvoering van het vrijwillige VWNW-beleid. Voor de betrokken medewerkers zijn informatiebijeenkomsten georganiseerd. Tevens zijn persoonlijke gesprekken gevoerd en zijn VWNW-onderzoeken gestart, op basis waarvan voor medewerkers een persoonlijk VWNW-plan wordt opgesteld.

CBS tracht een aantrekkelijke werkgever te zijn en te blijven door de medewerkers inhoudelijk interessant en uitdagend werk te bieden met aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden, voldoende mobiliteitskansen en loopbaan- en ontwikkelmogelijkheden.

Arbeidsomstandigheden

Met ingang van mei 2014 is CBS overgegaan op de invoering van het wisselwerkplek-concept. Dit betekent onder meer dat nu 0,9 werkplek per vte beschikbaar is. Deze stap sluit aan bij een eerder besluit tot invoering van de voor het Rijk geldende huisvestingsnorm ‘Fysieke Werkomgeving Rijk (FWR)’. Uiteindelijk zal dit er toe leiden dat in 2016 een werkpleknormering van 0,7 werkplek per vte zal gelden.

Naast het jaarlijkse arbeidssatisfactieonderzoek is in 2014 voor het eerst aan de hand van een door CBS zelf ontwikkelde vragenlijst een Onderzoek Werkbeleving onder de medewerkers uitgevoerd. De resultaten van het onderzoek laten zien dat medewerkers over het algemeen positief oordelen over thema’s als werkinhoud, zelfstandigheid, werkdrukbeleving, gezondheid, collega’s en leidinggevende.

Het ziekteverzuim is in 2014 gedaald naar 4,6%. Een jaar eerder lag dit percentage nog op 4,8%. Het ziekteverzuim ligt daarmee op het laagste niveau sinds het begin van de jaren negentig. Het ziekteverzuim voldoet aan de voor CBS bepaalde Verbaan-norm van 4,59%.

Medezeggenschap

CBS hecht grote waarde aan de medezeggenschap. In 2014 zijn in het overleg tussen de DG en de ondernemingsraad (OR) onder meer de volgende onderwerpen aan de orde gekomen: de taakstellingen die aan CBS zijn opgelegd en de gevolgen daarvan voor de hoofddirecties, de voorbereidingen voor en de toepassing van het Van Werk Naar Werk-beleid, de werkkostenregeling die met ingang van 2015 van toepassing is, het vervoersplan voor alle binnenlandse woon-werk- en dienstreizen, de inhuur van extern personeel, de opdracht om per 2016 te voldoen aan normen Fysieke Werkplekinrichting Rijk, en initiatieven om te komen tot herziening van de HR-gesprekscyclus.

In het overleg met de Arbocommissie zijn onder andere de volgende onderwerpen besproken: de aanpak van het verzuim door het meer sturen op inzetbaarheid volgens het eigen regie-model, de eerste fase van de invoering van de wisselwerkplekken per mei 2014 en het vervolg

daarop per januari 2016, het jaarlijkse arbeidssatisfactieonderzoek, en de voorbereiding en de uitvoering van het Onderzoek Werkbeleving.

In het Georganiseerd Overleg tussen bestuurder en de bonden is overleg gevoerd over onder meer het Van Werk Naar Werk-beleid, en de werkkostenregeling.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

In 2014 is een aantal energiebesparende maatregelen gerealiseerd in klimaatinstallaties van de CBS gebouwen, zoals de installatie van tijdklokken voor ruimtetemperaturen en verlaging van de koellast in de ICT-ruimten. Ook is een plan uitgewerkt voor het aanpassen van de schakeling van de verlichting in de parkeergarage middels bewegingssensoren. Dit plan wordt in 2015 gerealiseerd. CBS heeft wederom deelgenomen aan de landelijke Nacht van de nacht. Door alle verlichting in en rondom beide gebouwen gedurende één nacht te doven is aandacht gevraagd voor de gevolgen van lichtvervuiling. Het rendement van het mijnwater in Heerlen (dat gebruikt wordt voor de verwarming van het gebouw) is verhoogd, omdat er - in plaats van een zomer- of winterschakeling - nu vraaggestuurd warmte of koude wordt geleverd.

4.2 Risicobeheer en kwaliteitszorg

In het kader van risicomanagement zijn de risico's van CBS in 2014 opnieuw tegen het licht gehouden. Hierbij is in het bijzonder gekeken naar de relatie tussen deze risico's en de doelen uit het MJP. Geconcludeerd wordt dat enkele zaken die eerder als risico werden aangemerkt nu *in control* zijn. Een aantal risico's behoeft echter aandacht.

IT-omgeving

Een belangrijke randvoorwaarde voor een adequaat statistisch proces en een betrouwbare bedrijfsvoering is de continuïteit van de IT-infrastructuur, waaronder de hardware, de bijbehorende software en het rekencentrum. Wanneer de continuïteit van de IT-infrastructuur niet is geborgd, geeft dit risico's voor de betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking in het statistische proces en in de bedrijfsvoering. Om aan de steeds veranderende omstandigheden en eisen te voldoen, zijn structurele verbeteringen telkens weer nodig. In de afgelopen twee jaren zijn twee omvangrijke projecten gestart om de beschikbaarheid van de generieke IT-infrastructuur de komende tijd te kunnen garanderen. De rekencentra zijn verhuisd, waarbij de apparatuur is vernieuwd, en er is een upgrade uitgevoerd van het softwareplatform op de werkplekken en op de servers. De upgrade op de werkplekken is grotendeels afgerond, de upgrade op de servers zal in 2015 gereed komen.

Voor de stabiliteit van de enquêtering bij bedrijven en personen is de continuïteit van de IT-omgeving van groot belang. In 2014 zijn er enkele korte verstoringen geweest bij de internetenquêtering. Respondenten op persoonsenquêtes en bedrijven konden als gevolg daarvan niet inloggen om vragenlijsten in te vullen. Om de internetvragenlijstomgeving te verbeteren zijn enkele softwarematige wijzigingen doorgevoerd en voorafgaand aan de start van grote enquêtes worden met een externe partij stresstesten uitgevoerd.

Daarnaast loopt de respons op persoonsenquêtes terug. Onderzocht wordt hoe de enquêtering via het internet kan worden verbeterd. Tegelijkertijd wordt geïnvesteerd in een modernisering van de IT-voorzieningen voor dataverzameling.

Kwaliteitszorg

Statistische werkprocessen vormen een complex samenspel van IT, statistische methodologie en menselijke handelingen. Dit brengt risico's met zich mee die kunnen leiden tot correctie van

gepubliceerde cijfers. Om dit te voorkomen blijft CBS werken aan het bewaken en verbeteren van de werkprocessen. Kwaliteit zal aantoonbaar worden gemaakt, onder meer door te onderzoeken of ISO-normering hieraan een bijdrage kan leveren. Bij geconstateerde fouten wordt de oorzaak van de fout geanalyseerd en worden maatregelen genomen om die weg te nemen. Lean Six Sigma projecten worden uitgevoerd om continue verbetering van de kwaliteit een vast onderdeel te laten uitmaken van het werkproces.

Door vergrijzing zal de komende jaren een aanzienlijk deel van de huidige medewerkers CBS verlaten terwijl de instroom van nieuwe medewerkers als gevolg van de bezuinigingen onder druk staat. Hierdoor kunnen tekorten ontstaan in de benodigde competenties. Dit geldt voor zowel inhoudelijke statistische professionals als voor potentiële leidinggevenden, IT-specialisten en projectleiders. Om te borgen dat CBS nu en in de toekomst een personeelsbestand heeft dat kwalitatief en kwantitatief aansluit bij de behoeften wordt er een strategisch personeelsplan opgezet. De discrepantie tussen beschikbare en benodigde competenties wordt hierbij in kaart gebracht. Hierbij wordt niet alleen naar aantallen medewerkers gekeken, maar ook naar niveau en ontwikkelbaarheid. Het ingezette beleid om CBS op de arbeidsmarkt te profileren als een moderne en interessante werkgever wordt voortgezet. Daarnaast zal aandacht worden geschonken aan interne loopbaanpaden en aan kennismanagement. De centrale werving en selectie wordt gecontinueerd.

Informatiebeveiliging

De beveiliging van de grote hoeveelheid vertrouwelijke gegevens waarover CBS beschikt is van groot belang. Mensen, bedrijven en instellingen die hun gegevens aan CBS ter beschikking stellen, moeten erop kunnen rekenen dat die informatie vertrouwelijk blijft. Krachtens de CBS-wet mogen deze gegevens uitsluitend worden gebruikt voor statistische doeleinden en dient CBS te zorgen voor technische en organisatorische voorzieningen om de gegevens te beveiligen. Hiertoe heeft CBS de functies security officer en functionaris voor de gegevensbescherming (FG) ingesteld. De security officer adviseert het management over concrete maatregelen ter verbetering van de informatiebeveiliging en ziet erop toe dat CBS voldoet aan de geldende wetten en regels. De FG houdt toezicht op de bescherming van gegevens over personen, bedrijven en instellingen.

CBS stelt hoge interne eisen aan de kwaliteit van de informatiebeveiliging. In 2014 is het informatiebeveiligingsbeleid op hoofdlijnen opnieuw vastgesteld. Daarin is vastgelegd dat CBS compliant wil zijn met de Baseline Beveiligingsbeleid Rijksoverheid (BIR). De BIR is een normenkader dat algemeen te nemen maatregelen bevat voor alle voor de informatiebeveiliging relevante onderdelen van de bedrijfsvoering. Voor 2015 is een roadmap vastgesteld die ertoe moet leiden dat de binnen CBS getroffen beveiligingsmaatregelen voor zover dat nog niet geheel het geval is, verder in overeenstemming worden gebracht met dit normenkader. In 2014 is gestart met een privacy-audit op basis van de normen van het College Bescherming Persoonsgegevens. Daarmee wordt gewaarborgd dat CBS blijft voldoen aan de hoogste eisen op het gebied van privacybescherming.

4.3 Prestatie-indicatoren

De prestatie-indicatoren van CBS zijn acht niet-financiële indicatoren die de prestatie van CBS in cijfers weergeven. Over deze indicatoren zijn afspraken gemaakt met het Ministerie van Economische Zaken. De resultaten en de streefwaarden van de indicatoren zijn opgenomen in de tabel. Voor alle indicatoren heeft CBS aan de streefwaarden voldaan.

Reductie enquêtedruk

De prestatie-indicator **reductie enquêtedruk** wordt gebaseerd op de definitieve lastendruk over een kalenderjaar, uitgedrukt in geld. De prestatie-indicator schrijft voor dat de lastendruk niet

mag stijgen ten opzichte van het vorige jaar. De door CBS veroorzaakte lastendruk over 2014 is nog niet bekend. De lastendruk over 2013 bedraagt € 19 miljoen en is daarmee even hoog als over 2012.

Net als in eerdere jaren hebben dalingen en stijgingen van de lastendruk van verschillende statistieken elkaar in evenwicht gehouden. In 2013 is een nieuwe vragenlijst voor het goederenwegvervoer in productie genomen. De nieuwe vragenlijst is gebruikersvriendelijker en sluit beter aan bij de responsmogelijkheden van de transportondernemers, waardoor niet alleen de invultijd is afgenomen, maar ook de steekproef kon worden verkleind en de respons is toegenomen. Dit heeft geresulteerd in een daling van 65 % van de feitelijke lastendruk voor deze enquête. De vragenlijst is in nauwe samenwerking met de Eigen Vervoerders Organisatie (EVO), Transport en Logistiek Nederland (TLN) en transportondernemers ontwikkeld. Daarnaast kon de kwartaalenquête bedrijventelling starters in 2013 vervallen door inzet van andere administratieve bronnen.

Daar tegenover staat dat het totale aantal bedrijven is gegroeid, in het bijzonder het aantal zzp'ers. Dit tempert de verlaging van de totale administratieve lastendruk. Door de geleidelijk aantrekkende internationale handel is het aantal bedrijven met een handelsvolume boven de waarneemdrempel voor de statistiek internationale handel in goederen (Intrastat) gegroeid. In 2014 daalt het aantal opgaveplichtige bedrijven weer vanwege de verhoging van de waarneemdrempel per 1 januari 2014 van € 900.000 naar € 1.500.000 voor zowel de import als de export. Dit is het gevolg van een verlaging van de vereiste dekkingsgraad door Eurostat. Over de omvang van dit lastendrukeffect zal in het jaarverslag over 2015 worden gerapporteerd.

Waar uitvragen nodig blijven, vinden die in toenemende mate digitaal plaats. In 2014 is de schriftelijke waarneming voor de statistiek financiën van grote ondernemingen vervangen door digitale waarneming. De overgang naar digitale waarneming voor de producentenprijsindex en de dienstenprijsindex vindt begin 2015 plaats.

De reductiedoelstelling waaraan CBS zich gecommitteerd heeft voor de huidige kabinetsperiode heeft tot een aantal maatregelen geleid, met name bij de statistiek internationale handel in goederen. Naast bovengenoemde verhoging van de waarneemdrempel voor de internationale handel heeft CBS de opzet van deze enquête vernieuwd. Bedrijven kunnen voor het aanleveren van hun data vanaf januari 2015 gebruik maken van de gebruikersvriendelijke online applicatie IDEP (Intrastat Data Entry Package). Daarnaast zal voor een deel van de middelgrote importeurs en exporteurs vanaf januari 2015 de maandelijkse opgaveverplichting voor Intrastat vervangen worden door een jaarlijkse opgave. Over de omvang van dit lastendrukeffect zal in het jaarverslag over 2016 worden gerapporteerd.

CBS maakt nog meer en beter gebruik van informatie die al beschikbaar is bij de overheid. In 2014 is CBS als eerste overheidsafnemer aangesloten op de basisregistratie Nieuw HandelsRegister. Verder is in december de website **www.loonaangifteketen.nl** ontsloten. De eigenaren van de loonaangifteketen zijn CBS, de Belastingdienst en het UWV. De loonaangifteketen is sinds 2006 één van de grootste informatieketens van de overheid. In deze keten worden gegevens één keer opgevraagd en aan verschillende afnemers beschikbaar gesteld, waaronder CBS. Hierdoor besparen bedrijven op de administratieve lasten en de overheid op de uitvoeringskosten.

CBS spant zich ook op andere manieren in om het meewerken aan CBS-onderzoek zo gemakkelijk mogelijk te maken. Een voorbeeld hiervan is de in paragraaf 2.1 genoemde ontwikkeling van het Referentie Grootboekschema (RGS). Gecombineerd met het programma *Standard Business Reporting* (SBR) kunnen ondernemingen in de toekomst hiermee aan hun externe en interne rapportageverplichtingen voldoen zonder lastige vertaalslagen in hun financiële administratie.

Niet financiële prestatie-indicatoren

Naam en omschrijving	**Streefwaarde 2014**	**Uitkomst 2014**	**Uitkomst 2013**	**Uitkomst 2012**	**Uitkomst 2011**	**Uitkomst 2010**
Realisatie publicatiekalender - persberichten Percentage op de geplande datum gepubliceerde persberichten.	90 procent van de geplande persberichten moet op de geplande publicatiedatum zijn gehaald.	100%	99%	94%	94%	91%
Realisatie publicatiekalender - verplichte leveringen aan Eurostat Percentage op de geplande datum gerealiseerde leveringen aan Eurostat.	90 procent van de dataleveringen aan Eurostat heeft op de geplande datum plaatsgevonden.	96%	91%	90%	93%	93%
Aantal formele correcties op publicaties Aantal persberichten dat met een (nieuw) persbericht wordt gecorrigeerd.	Maximaal 3 persberichten per jaar.	0 berichten	0 berichten	0 bericht en	1 bericht	0 berichten
Afwijking voorlopige en definitieve cijfers - economische groei Het aantal keer dat de definitieve kwartaalcijfers voor de economische groei van een jaar meer dan 0,75 procentpunt afwijken van de flash-ramingen voor de kwartalen van dat jaar.	Voor minimaal 3 kwartalen van een jaar moet de afwijking kleiner zijn dan 0,75 procentpunt.	(peiljaar 2011) voldoende (4 kwartalen OK)	(peiljaar 2010) voldoende (4 kwartalen OK)	(peiljaar 2009) voldoende (4 kwartalen OK)	(peiljaar 2008) voldoende (4 kwartalen OK)	(peiljaar 2007) voldoende (4 kwartalen OK)
Afwijking voorlopige en definitieve cijfers - internationale handel Het aantal afwijkingen van meer dan 4 procent tussen de voorlopige en definitieve cijfers van de onderdelen van de 6-wekenversie van de maandcijfers van de internationale handel.	Minimaal 80 procent van de verschillen moeten minder dan 4% bedragen.	(peiljaar 2013) 100%	(peiljaar 2012) 96%	(peiljaar 2011) 88%	(peiljaar 2010) 98%	(peiljaar 2009) 92%
Afwijking voorlopige en definitieve cijfers - bevolkingsgroei Deelindicator jaarcijfer: de absolute afwijking van de som van de voorlopige maandcijfers van de bevolkingsgroei met het definitieve jaarcijfer. Deelindicator maandcijfers: het aantal keren dat de definitieve cijfers van de bevolkingsgroei voor de maanden van het voorafgaande kalenderjaar meer dan 4 duizend afwijken van de voorlopige cijfers.	Gecumuleerd over de 12 maanden mag de afwijking niet groter zijn dan 16 duizend. Voor minimaal 8 van de 12 maanden moet de afwijking van het maandcijfer kleiner zijn dan 4 duizend.	(peiljaar 2013) voldoende (jaartotaal: 1514; alle maanden afwijking <4000)	(peiljaar 2012) voldoende (jaartotaal: 1550; alle maanden afwijking <4000)	(peiljaar 2011) voldoende (jaartotaal: 4446 alle maanden afwijking <4000)	(peiljaar 2010) voldoende (jaartotaal: 820 alle maanden afwijking <4000)	(peiljaar 2009) voldoende (jaartotaal: 2623; alle maanden afwijking <4000)
Reductie enquêtedruk Uitkomst van de jaarlijkse administratieve lasten zoals gemeten door de 'enquêtedrukmeter' (EDM).	De administratieve last door enquêtedruk voor het bedrijfsleven mag in 2013 niet meer bedragen dan de lastendruk in 2012 en wordt zoveel mogelijk gereduceerd in lijn met de doelstelling om in 2015 een reductie tussen de 20% en 30% te realiseren (peiljaar 2009).	Voldoende Definitief cijfer 2013: € 19 mln	Voldoende Definitief cijfer 2012: € 19 mln	Voldoende Definitief cijfer 2011: € 19 mln	Voldoende Definitief cijfer 2010: € 19 mln	Voldoende Definitief cijfer 2009: € 20 mln

4.4 Extern verantwoordingsmodel

In het verantwoordingsmodel zijn de totale integrale kosten over 2014 van in totaal € 182,6 miljoen (exclusief de kosten als gevolg van de reorganisaties) toegerekend aan de activiteiten voor het opstellen van statistische bestanden en voor de publicatie van statistische informatie per thema. Daarnaast verstrekt het model afzonderlijk inzicht in de kosten voor de presentatie van CBS-cijfers door middel van de CBS-website en StatLine, de kosten voor het leveren van maatwerkinformatie ten behoeve van onderzoek en beleid door het Centrum voor Beleidsstatistiek en de kosten voor het softwareprogramma Blaise waarmee vragenlijsten worden samengesteld.

In onderstaande tabel zijn de uitkomsten over 2014 opgenomen waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen de kosten voor het reguliere statistische jaarprogramma en kosten voor producten op aanvraag.

Kosten per productgroep in mln euro	**Vast programma**	**Vraaggestuurd**	**Totaal**
Statistische bestanden	33,0	0,0	33,0
Arbeid en sociale zekerheid	9,9	4,5	14,4
Bedrijven	15,6	0,2	15,8
Bevolking	3,7	1,8	5,5
Bouwen en wonen	3,0	0,4	3,4
Financiële en zakelijke diensten	2,6	0,0	2,6
Gezondheid en welzijn	6,4	1,3	7,7
Handel en horeca	2,6	0,0	2,6
Industrie en energie	5,1	0,0	5,1
Inkomen en bestedingen	3,2	0,0	3,2
Internationale handel	8,3	0,1	8,4
Landbouw	1,2	0,3	1,5
Macro-economie	13,2	1,4	14,6
Natuur en milieu	3,9	1,9	5,8
Onderwijs	2,5	0,5	3,0
Overheid en politiek	8,1	0,2	8,3
Prijzen	8,5	0,7	9,2
Veiligheid en recht	2,9	0,0	2,9
Verkeer en vervoer	7,5	0,1	7,6
Vrije tijd en cultuur	1,7	0,5	2,2
Thema-overschrijdend	9,3	1,7	11,0
Presentatie CBS-cijfers	7,5	0,0	7,5
Centrum voor Beleidsstatistiek	0,0	4,9	4,9
Blaise	0,0	2,2	2,2
	159,7	**22,9**	**182,6**

In de volgende tabel zijn een aantal financiële kengetallen van CBS meerjarig weergegeven.

Kengetallen 2009 t/m 2014 (bedragen x 1 miljoen euro)	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
Lonen en salarissen	113,0	112,9	110,0	106,8	104,4	101,7
Pensioenlasten en sociale lasten	25,1	26,0	26,2	27,7	28,5	28,1
Ingeleend personeel	16,0	15,6	11,8	11,0	11,7	8,5
Overige bedrijfslasten*	41,0	39,0	39,3	39,1	39,4	36,9
Afschrijvingen **	9,4	12,5	9,1	9,3	9,3	7,4
Kosten vraaggestuurd	-17,9	-21,4	-22,0	-25,0	-22,3	-22,9
Kosten statistisch programma	**186,6**	**184,6**	**174,4**	**168,9**	**171,0**	**159,7**
Meerkosten EU-programma vanaf 2009	-1,7	-2,4	-4,3	-4,3	-7,1	-7,2
Minder kosten ivm reductie statistisch programma	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,0
Kosten statistisch programma excl. uitbreiding EU-programma en vermindering regulier programma	**184,9**	**182,2**	**170,1**	**164,6**	**163,9**	**156,5**
Prijsstijging tov voorgaand jaar		3,80%	0,30%	0,60%	2,00%	0,60%
Kosten statistisch programma exclusief uitbreiding EU programma gecorrigeerd voor prijsstijgingen	**184,9**	**175,5**	**163,4**	**157,2**	**153,4**	**145,6**
Gemiddeld aantal vte	2.140	2.059	1.964	1.875	1.833	1.777
Loonkosten per vte x € 1.000	64,5	67,5	69,3	71,7	72,5	73,0

*exclusief correctie voor eenmalige voorziening van een grote debiteur in 2010 en 2011 (€ 1,3 miljoen)

** exclusief bijdrage ICT-intensiveringen van jaarlijks € 3,4 miljoen (2009 tm 2011)

Het statistische jaarprogramma is tot en met 2013 constant gebleven. Met ingang van 2014 is een aantal statistieken versoberd of stopgezet, waardoor het niet-verplichte statistiekprogramma is gekrompen. Aan de andere kant zijn er nieuwe Europese verplichtingen bijgekomen (totaal circa € 7 miljoen). De loonkosten (lonen, salarissen, pensioenkosten en sociale lasten) zijn in de periode 2009-2014 gedaald door een lager aantal werknemers (2009: 2.140 vte, 2014: 1.777 vte). De loonkosten per vte zijn de periode van 2009 tot en met 2014 wel gestegen als gevolg van cao-afspraken in 2009 en 2010 en gestegen pensioenpremies.

De kosten voor ingeleend personeel zijn fors gedaald door scherpe richtlijnen voor inhuur. De afschrijvingen waren in 2010 éénmalig hoog door een extra afschrijving op IT-middelen. De overige bedrijfslasten zijn over de periode 2009-2014 ruim 10% gedaald als gevolg van terughoudend beleid en verdere versobering, ondanks prijsstijgingen (zoals verhoging van het btw-percentage van 19% naar 21% in 2012).

Per saldo zijn de totale kosten van het statistisch programma in de periode 2009-2014 gedaald van € 184,9 miljoen in 2009 naar € 156,5 miljoen in 2014. Gecorrigeerd voor loon-en prijsstijgingen (totaal circa 7% over de periode 2009-2014) zijn de totale kosten gedaald naar € 145,6 miljoen in 2014.

5 Jaarrekening 2014

Het totale resultaat 2014 van € 6,2 miljoen negatief omvat het resultaat uit operationele bedrijfsvoering van € 6,0 miljoen negatief en mutaties in de reorganisatievoorzieningen van per saldo € 0,2 miljoen negatief. Het resultaat 2014 is € 1,0 miljoen positiever dan (meerjarig) begroot.

De jaarrekening en de toelichting daarop zijn verderop in dit jaarverslag opgenomen. De jaarrekening is gecontroleerd door KPMG Accountants NV en voorzien van een goedkeurende controleverklaring, die na de jaarrekening in dit jaarverslag is opgenomen.

Balans per 31 december 2014
(voor resultaatbestemming)

Bedragen in duizenden euro's

			31-12-2014			31-12-2013
VASTE ACTIVA						
1) Materiële vaste activa						
Nieuwbouw (cascomodificaties)	11.048			14.323		
IT-middelen	4.818			5.126		
Machines en installaties	1.708			1.924		
Andere vaste bedrijfsmiddelen	791			1.185		
		18.365			22.558	
2) Financiële vaste activa						
Ministerie van EZ	350			962		
Overige financiële vaste activa	6.341			7.908		
		6.691			8.870	
Totaal vaste activa			25.056			31.428
VLOTTENDE ACTIVA						
3) Vorderingen						
Debiteuren	3.280			3.577		
Overige vorderingen	6.139			8.116		
		9.419			11.693	
4) Liquide middelen						
Liquide middelen		32.133			31.929	
Totaal vlottende activa			41.552			43.622
TOTAAL ACTIVA			**66.608**			**75.050**

PASSIVA		31-12-2014		31-12-2013
Bedragen in duizenden euro's				
5) Eigen vermogen				
Egalisatiereserve	24.341		24.042	
Onverdeeld resultaat	-6.175		299	
		18.166		24.341
6) Voorzieningen				
Taakstelling 2014 en 2015	240		1.539	
Reorganisatie 2011	353		755	
Reorganisatie 2010	0		2	
Reorganisatie 2005	1.164		1.223	
Reorganisatie 2004	393		427	
WW-verplichtingen	13.443		14.891	
Reorganisatie 2000	282		413	
Ambtsjubilea	3.308		3.238	
Langdurig zieken	910		675	
		20.093		23.163
7) Kortlopende schulden				
Belastingen en premies sociale verzekering	5.057		5.572	
Overige schulden	23.292		21.974	
		28.349		27.546
TOTAAL PASSIVA		**66.608**		**75.050**

Winst- en verliesrekening 2014

	Realisatie 2014		Begroting 2014		Realisatie 2013	
Bedragen in duizenden euro's						
BEDRIJFSOPBRENGSTEN						
8) Bedrijfsopbrengsten						
Ministerie van Economische Zaken	153.934		154.373		177.294	
Betaald werk in opdracht	20.681		18.325		20.020	
		174.615		172.698		197.314
Overige bedrijfsopbrengsten		1.978		1.650		1.733
TOTAAL BEDRIJFSOPBRENGSTEN		176.593		174.348		199.047
9) BEDRIJFSLASTEN						
Lonen en salarissen	110.170		109.463		116.039	
Pensioenlasten en sociale lasten	28.103		26.250		28.484	
Dotatie/vrijval voorzieningen	236		0		3.634	
Afschrijvingen materiële vaste activa	7.407		7.327		9.325	
Overige bedrijfslasten	36.929		38.745		39.407	
TOTAAL BEDRIJFSLASTEN		182.845		181.785		196.889
Bedrijfsresultaat		**-6.252**		**-7.437**		**2.158**
10) Financiële baten en lasten						
Rentebaten	77		250		87	
Rentelasten	0		0		-1.946	
		77		250		-1.859
RESULTAAT BOEKJAAR		-6.175		-7.187		299

Kasstroomoverzicht over 2014

		2014		2013
Bedragen in duizenden euro's				
Bedrijfsresultaat		-6.252		2.158
Aanpassingen voor:				
Dotatie minus vrijval voorzieningen	1.428		3.806	
Afschrijvingen	7.407		9.325	
Afschrijvingen financiële vaste activa	1.567		1.567	
Ontrekking voorzieningen	-4.498		-5.140	
Mutatie werkkapitaal, exclusief liquide middelen	3.077		-11.160	
		8.981		-1.602
Ontvangen rente		77		87
Betaalde rente		0		-1.946
Kasstroom uit operationele activiteiten		2.806		-1.303
Investeringen in materiële vaste activa	-3.736		-2.191	
Desinvesteringen in materiële vaste activa	522		423	
Aflossing vordering EZ	612		653	
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		-2.602		-1.115
Aflossing lening	0		-15.000	
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		0		-15.000
Mutatie liquide middelen		**204**		**-17.418**
Stand liquide middelen				
stand per 31 december	32.133		31.929	
stand per 1 januari	-31.929		-49.347	
		204		**-17.418**

Toelichting behorende tot de jaarrekening 2014

Algemeen

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), gevestigd te Den Haag, Heerlen en Bonaire, is een Zelfstandig Bestuursorgaan (ZBO). In de Wet op het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS-wet) zijn de taken, bevoegdheden en werkwijze vastgelegd.

CBS heeft twee bestuursorganen, te weten de Directeur-Generaal en de Centrale Commissie voor de Statistiek (CCS).

De jaarrekening van CBS is opgesteld met inachtneming van de Kaderwet ZBO, de CBS-wet en de overige met het ministerie van Economische Zaken (EZ) gemaakte afspraken betreffende de jaarrekening (onder meer neergelegd in de zogenoemde sturingsafspraken). De jaarrekening van CBS wordt binnen de hiervoor genoemde kaders zoveel als mogelijk met overeenkomstige toepassing van titel 9 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek opgesteld. Voor de uitvoering van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen in de (semi)publieke sector (WNT) heeft de instelling zich gehouden aan de Beleidsregel toepassing WNT en deze als normenkader bij het opmaken van deze jaarrekening gehanteerd.

Grondslagen

De grondslagen voor de waardering van activa en passiva en resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten. Voor zover niet anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde. De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben en verliezen worden genomen zodra deze te voorzien zijn.
Tenzij anders vermeld zijn de bedragen in de jaarrekening vermeld in duizenden euro's.

Als gevolg van onzekerheden die inherent zijn aan de activiteiten van CBS, kan de omvang van bepaalde jaarrekeningposten niet exact worden bepaald maar slechts door middel van een schatting. Er vindt dan een benadering van de omvang van een post plaats door middel van oordeelsvorming op basis van de beschikbare relevante informatie. Schattingen zijn bijvoorbeeld vereist ten behoeve van het bepalen van de omvang van de voorzieningen. Ook wordt de economische levensduur van de materiële vaste activa geschat. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. Het maken van redelijke schattingen is een belangrijk onderdeel van de totstandkoming van deze jaarrekening. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden periodiek beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten handels- en overige vorderingen, geldmiddelen, leningen en overige financieringsverplichtingen, handelsschulden en overige te betalen posten. Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde, waarbij (dis)agio en de direct toerekenbare transactiekosten in de eerste opname worden meegenomen. Na de eerste opname worden financiële instrumenten gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rente methode, verminderd met bijzondere waardeverminderingsverliezen. Indien er geen sprake is van agio of disagio of transactiekosten is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde.

Bijzondere waardeverminderingen financiële activa

Een financieel actief dat niet wordt gewaardeerd tegen (1) reële waarde met waardewijzigingen in de winst-en-verliesrekening of (2) geamortiseerde kostprijs of lagere marktwaarde, wordt op iedere verslagdatum beoordeeld om te bepalen of er objectieve aanwijzingen bestaan dat het actief een bijzondere waardevermindering heeft ondergaan. Een financieel actief wordt geacht onderhevig te zijn aan een bijzondere waardevermindering indien er objectieve aanwijzingen zijn dat na de eerste opname van het actief zich een gebeurtenis heeft voorgedaan die een negatief effect heeft gehad op de verwachte toekomstige kasstromen van dat actief en waarvan een betrouwbare schatting kan worden gemaakt. Objectieve aanwijzingen dat financiële activa onderhevig zijn aan een bijzondere waardevermindering omvatten het niet nakomen van betalingsverplichtingen en achterstallige betaling door een debiteur, herstructurering van een aan CBS toekomend bedrag onder voorwaarden die CBS anders niet zou hebben overwogen, aanwijzingen dat een debiteur failliet zal gaan.

Aanwijzingen voor bijzondere waardeverminderingen van vorderingen die door CBS worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs worden zowel op het niveau van specifieke activa als op collectief niveau in aanmerking genomen. Van afzonderlijk belangrijke vorderingen wordt beoordeeld of deze individueel onderhevig zijn aan bijzondere waardevermindering. Van afzonderlijk belangrijke vorderingen die niet individueel onderhevig zijn gebleken aan bijzondere waardevermindering en van

afzonderlijk niet belangrijke vorderingen wordt collectief beoordeeld of deze onderhevig zijn aan bijzondere waardevermindering, dit door samenvoeging van vorderingen met vergelijkbare risicokenmerken. Bij de beoordeling van de collectieve waardevermindering gebruikt CBS historische trends met betrekking tot de waarschijnlijkheid van het niet nakomen van betalingsverplichtingen, het tijdsbestek waarbinnen incassering plaatsvindt en de hoogte van gemaakte verliezen. De uitkomsten worden bijgesteld als de leiding van oordeel is dat de huidige economische en kredietomstandigheden zodanig zijn dat het waarschijnlijk is dat de daadwerkelijke verliezen hoger dan wel lager zullen zijn dan historische trends suggereren.

Een bijzonder waardeverminderingsverlies met betrekking tot een tegen geamortiseerde kostprijs gewaardeerd financieel actief wordt berekend als het verschil tussen de boekwaarde en de contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen, gedisconteerd tegen de oorspronkelijke effectieve rente van het actief. Verliezen worden opgenomen in de winst-en-verliesrekening.

Als in een latere periode de waarde van het actief, onderhevig aan een bijzondere waardevermindering, stijgt en het herstel objectief in verband kan worden gebracht met een gebeurtenis die plaatsvond na de opname van het bijzondere waardeverminderingsverlies, wordt het bedrag uit hoofde van het herstel (tot maximaal de oorspronkelijke kostprijs) opgenomen in de winst-en-verliesrekening.

Activa

Vaste activa

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen hun kostprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen. De kostprijs bestaat uit de verkrijgings- of vervaardigingsprijs en overige kosten om de activa op hun plaats en in de staat te krijgen noodzakelijk voor het beoogde gebruik.

De afschrijvingen worden berekend als een percentage over de aanschafprijs volgens de lineaire methode op basis van de economische levensduur. In onderstaande tabel is de afschrijvingsduur per categorie weergegeven.

Vaste activa	*Afschrijvingsduur*
Nieuwbouw (cascomodificaties)	10 jaar
IT-middelen	3-5 jaar
Machines en installaties	10 jaar
Andere vaste bedrijfsmiddelen	5 jaar

Voor materiële vaste activa wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat deze activa onderhevig zijn aan bijzondere waardeverminderingen. Als dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief geschat. De realiseerbare waarde is de hoogste van de bedrijfswaarde en de opbrengstwaarde. Als het niet mogelijk is de realiseerbare waarde te bepalen voor een individueel actief, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort.

Wanneer de boekwaarde van een actief (of een kasstroomgenererende eenheid) hoger is dan de realiseerbare waarde, wordt een bijzonder waardeverminderingsverlies verantwoord voor het verschil tussen de boekwaarde en de realiseerbare waarde. Indien sprake is van een bijzonder waardeverminderingsverlies van een kasstroomgenererende eenheid, wordt het verlies toegerekend aan de activa van de eenheid naar rato van hun boekwaarden.

Verder wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er enige indicatie is dat een in eerdere jaren verantwoord bijzonder waardeverminderingsverlies is verminderd. Als een dergelijke indicatie aanwezig is, wordt de realiseerbare waarde van het betreffende actief (of kasstroomgenererende eenheid) geschat. Terugneming van een eerder verantwoord bijzonder waardeverminderingsverlies vindt alleen plaats als sprake is van een wijziging van de gehanteerde schattingen bij het bepalen van de realiseerbare waarde sinds de verantwoording van het laatste bijzonder waardeverminderingsverlies. In dat geval wordt de boekwaarde van het actief (of kasstroomgenererende eenheid) opgehoogd tot de geschatte realiseerbare waarde, maar niet hoger dan de boekwaarde die bepaald zou zijn (na afschrijvingen) als in voorgaande jaren geen bijzonder waardeverminderingsverlies voor het actief (of kasstroomgenererende eenheid) zou zijn verantwoord.

Vervreemding van vaste activa

Voor verkoop beschikbare activa worden gewaardeerd tegen boekwaarde of lagere opbrengstwaarde, onder aftrek van verkoopkosten.

Financiële vaste activa

De grondslagen voor financiële vaste activa zijn opgenomen onder het hoofdstuk financiële instrumenten.

Vlottende activa

Vorderingen

De grondslagen voor vorderingen zijn opgenomen in het hoofdstuk financiële instrumenten.

De onder de vorderingen opgenomen post “nog te factureren” betreft het nog niet gefactureerde deel van betaald werk in opdracht op basis van de werkvoortgang per einde boekjaar. Het vooruitgefactureerde deel van werk voor derden projecten is opgenomen onder de overige schulden onder de post ‘vooruitgefactureerde omzet’.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd op nominale waarde. Tenzij anders vermeld, staan deze vrij ter beschikking.

Passiva

Voorzieningen

Een voorziening wordt in de balans opgenomen, wanneer er sprake is van:

- een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting die het gevolg is van een gebeurtenis in het verleden; en
- waarvan een betrouwbare schatting kan worden gemaakt; en
- het waarschijnlijk is dat voor afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen nodig is.

Op basis van de best mogelijke schatting worden de reorganisatievoorzieningen, de voorziening voor de WW-verplichtingen, de voorziening ambtsjubilea en de voorziening voor langdurig zieken gewaardeerd op nominale waarde.

Personeelsbeloningen en pensioenen

Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan het pensioenfonds verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen. Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies. Verder wordt op balansdatum een voorziening opgenomen voor bestaande additionele verplichtingen ten opzichte van het fonds en de werknemers, indien het waarschijnlijk is dat voor de afwikkeling van die verplichtingen een uitstroom van middelen zal plaatsvinden en de omvang van de verplichtingen betrouwbaar kan worden geschat. Het al dan niet bestaan van additionele verplichtingen wordt beoordeeld aan de hand van de uitvoeringsovereenkomst met het fonds, de pensioenovereenkomst met de werknemers en andere (expliciete of impliciete) toezeggingen aan de werknemers. De voorziening wordt gewaardeerd tegen de beste schatting van de contante waarde van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen op balansdatum af te wikkelen.

Kortlopende schulden

De grondslagen voor kortlopende schulden zijn opgenomen onder het hoofdstuk financiële instrumenten.

Opbrengstverantwoording

De bijdrage van het ministerie van Economische Zaken wordt in de winst- en verliesrekening verantwoord in het boekjaar dat de bijbehorende (wettelijke) taken zijn uitgevoerd.

De opbrengst uit betaald werk in opdracht wordt in de winst- en verliesrekening verantwoord wanneer het bedrag van de opbrengsten op betrouwbare wijze kan worden bepaald, de inning van de te ontvangen vergoeding waarschijnlijk is, de mate waarin de opdracht op balansdatum is verricht betrouwbaar kan worden bepaald en de reeds gemaakte kosten en de kosten die (mogelijk) nog moeten worden gemaakt om de opdracht te voltooien op betrouwbare wijze kunnen worden bepaald.

Opbrengsten uit betaald werk in opdracht worden in de winst-en-verliesrekening als netto-omzet opgenomen naar rato van het stadium van voltooiing van de opdracht op verslagdatum. Het stadium van voltooiing wordt bepaald aan de hand van de tot dat moment gemaakte kosten in verhouding tot de geschatte kosten van de totaal te verrichten opdracht.

Overige opbrengsten worden in de winst- en verliesrekening opgenomen na voltooiing van de uitgevoerde werkzaamheden.

Overheidssubsidies

Overheidssubsidies worden aanvankelijk in de balans opgenomen als vooruitontvangen baten zodra er redelijke zekerheid bestaat dat zij zullen worden ontvangen en dat zal worden voldaan aan de daaraan verbonden voorwaarden. Subsidies ter compensatie van gemaakte kosten worden systematisch als opbrengsten in de winst-en-verliesrekening opgenomen in dezelfde periode als die waarin de kosten worden gemaakt. Subsidies ter compensatie van de kosten van een actief worden systematisch in de winst-en-verliesrekening opgenomen gedurende de gebruiksduur van het actief.

Kostenverantwoording

Kosten worden verantwoord in de winst- en verliesrekening in het jaar waarop zij betrekking hebben.

Leasing

CBS kan financiële en operationele leasecontracten afsluiten. Een leaseovereenkomst waarbij de voor- en nadelen verbonden aan het eigendom van het leaseobject geheel of nagenoeg geheel door de lessee worden gedragen, wordt aangemerkt als een financiële lease. Alle andere leaseovereenkomsten classificeren als operationele leases. Bij de leaseclassificatie is de economische realiteit van de transactie bepalend en niet zozeer de juridische vorm.

Als CBS optreedt als lessee in een financiële lease, wordt het leaseobject (en de daarmee samenhangende verplichting) bij de aanvang van de leaseperiode in de balans verwerkt tegen de reële waarde van het leaseobject of, indien deze lager is, tegen de contante waarde van de minimale leasebetalingen. Beide waardes worden bepaald op het tijdstip van het aangaan van de leaseovereenkomst. De initiële directe kosten worden opgenomen in de eerste waardering van het leaseobject.

De grondslagen voor de vervolgwaardering van het leaseobject zijn beschreven onder het hoofd Materiële vaste activa. Als geen redelijke zekerheid bestaat dat CBS eigenaar van een leaseobject zal worden aan het einde van de leaseperiode, wordt het object afgeschreven over de kortste termijn van de leaseperiode of de gebruiksduur van het object. De minimale leasebetalingen worden gesplitst in rentelasten en aflossing van de uitstaande leaseverplichting. De rentelasten worden gedurende de leaseperiode zodanig toegerekend aan elke periode dat dit resulteert in een constante periodieke rentevoet over de resterende netto-verplichting met betrekking tot de financiële lease. Voorwaardelijke leasebetalingen worden als last verwerkt in de periode dat aan de voorwaarden tot betaling wordt voldaan.

Als CBS optreedt als lessee in een operationele lease, wordt het leaseobject niet geactiveerd. Leasebetalingen inzake de operationele lease worden lineair over de leaseperiode ten laste van de winst-en-verliesrekening gebracht.

Belastingen

CBS is niet belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting.

CBS is niet belastingplichtig voor de omzetbelasting met uitzondering van inkomsten uit detachering waarvan blijkt dat die niet btw-vrijgesteld/btw-onbelastbaar zijn.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is volgens de indirecte methode opgesteld. Dit houdt voor de weergave van de kasstromen in dat het gerapporteerde resultaat over het boekjaar wordt aangepast voor posten die geen betrekking hebben op ontvangsten en uitgaven in het boekjaar en mutaties in financieringen, voorzieningen en werkkapitaal.

Bepaling reële waarde

Een aantal grondslagen en de toelichtingen in de jaarrekening vereisen de bepaling van de reële waarde van zowel financiële als niet-financiële activa en verplichtingen. Indien van toepassing wordt nadere informatie over de uitgangspunten voor de bepaling van de reële waarde vermeld bij het

onderdeel van deze toelichting dat specifiek op het betreffende actief of de betreffende verplichting van toepassing is. De reële waarde van vorderingen wordt tegen de contante waarde van de toekomstige kasstromen geschat. De reële waarde van niet-afgeleide financiële verplichtingen wordt slechts bepaald ten behoeve van informatieverschaffing en wordt berekend op basis van de contante waarde van toekomstige aflossingen en rentebetalingen, gedisconteerd tegen de marktrente waarin een opslag is opgenomen voor de relevante risico's per verslagdatum.

Toelichting op de balans per 31 december 2014

1) Materiële vaste activa

Bedragen in duizenden euro's	Nieuwbouw (cascomodificaties)	IT-middelen	Machines en installaties	Andere vaste bedrijfsmiddelen	Totaal
Stand per 31-12-2013					
Aanschafwaarde	29.038	20.135	4.200	12.879	66.252
Cumulatieve afschrijvingen	14.715-	15.009-	2.276-	11.694-	43.694-
Boekwaarde per 31-12-2013	**14.323**	**5.126**	**1.924**	**1.185**	**22.558**
Mutatie boekwaarde					
Investeringen	163	3.062	169	342	3.736
Desinvesteringen	1.996-	1.225-	5-	491-	3.717-
Afschrijvingen boekjaar	3.299-	2.990-	382-	736-	7.407-
Cumulatieve afschrijving desinvesteringen	1.857	845	2	491	3.195
Mutatie boekwaarde	**3.275-**	**308-**	**216-**	**394-**	**4.193-**
Stand per 31-12-2014					
Aanschafwaarde	27.205	21.972	4.364	12.730	66.271
Cumulatieve afschrijvingen	16.157-	17.154-	2.656-	11.939-	47.906-
Boekwaarde per 31-12-2014	**11.048**	**4.818**	**1.708**	**791**	**18.365**

2) Financiële vaste activa

Ministerie van Economische Zaken

De vordering op het Ministerie van EZ is als volgt opgebouwd:

Bedragen in duizenden euro's	**31-12-2014**	**31-12-2013**
Reorganisatie 2000	350	962

Deze vordering is korter dan 1 jaar.

Overige financiële vaste activa

Bedragen in duizenden euro's	**31-12-2014**	**31-12-2013**
Vooruitbetaalde BTW-schade	6.341	7.908

Aangezien CBS niet btw-plichtig is, kan de verhuurder de btw op de investeringen van de nieuwbouwpanden Den Haag en Heerlen niet terugvorderen. CBS heeft de verhuurder hiervoor voor 9,2 miljoen euro vergoed (btw-schade) voor Den Haag en voor 6,5 miljoen euro voor Heerlen. De bedragen worden over een periode van tien jaar ten laste van het resultaat gebracht. De maximale verrekenperiode voor btw-schade is tien jaar. In 2014 is 1,6 miljoen euro ten laste van het resultaat gebracht (2013: 1,6 miljoen euro).

Vlottende activa

3) Vorderingen

Debiteuren

Bedragen in duizenden euro's	**31-12-2014**	**31-12-2013**
Debiteuren	3.571	3.676
Voorziening dubieuze debiteuren	-291	-99
Totaal	**3.280**	**3.577**

De voorziening dubieuze debiteuren heeft grotendeels betrekking op vorderingen op bedrijven die responsverplichtingen niet zijn nagekomen en waaraan een dwangsom en/of bestuursrechtelijke boete is opgelegd.

Overige vorderingen

Bedragen in duizenden euro's	**31-12-2014**	**31-12-2013**
Vooruitbetaalde kosten	6.087	5.938
Nog te factureren projecten	0	1.527
Vorderingen op personeel	10	10
Overige vorderingen	42	641
Totaal	**6.139**	**8.116**

De post “Vooruitbetaalde kosten” bestaat voornamelijk uit vooruitbetaalde onderhoudscontracten en vooruitbetaalde huur. De overige vorderingen hebben overwegend een looptijd van minder dan één jaar.

4) Liquide middelen

Bedragen in duizenden euro's	**31-12-2014**	**31-12-2013**
Bank	27.253	27.076
Deposito	4.880	4.853
Totaal	**32.133**	**31.929**

In het kasstroomoverzicht is het verloop van de liquide middelen toegelicht.

Het saldo van de bank staat vrij ter beschikking.

Het deposito is afgesloten voor de looptijd van een jaar. Indien nodig voor de uitoefening van de publieke taak, is het tegoed direct opeisbaar.

5) Eigen vermogen

Bedragen in duizenden euro's	**Egalisatie-reserve**	**Onverdeeld resultaat**	**Totaal**
Stand per 01/01/2013	10.577	13.465	24.042
Bestemming resultaat 2012	13.465	-13.465	0
Resultaat 2013	0	299	299
Stand per 31/12/2013	24.042	299	24.341
Bestemming resultaat 2013	299	-299	0
Resultaat 2014	0	-6.175	-6.175
Stand per 31/12/2014	24.341	-6.175	18.166

De egalisatiereserve bestaat uit het resultaat van de jaren 2004 tot en met 2013.
De bestemming van het resultaat 2013 (toevoeging aan de egalisatiereserve) is conform afspraak met het ministerie van EZ.

6) Voorzieningen

Bedragen in duizenden euro's	**Taakstelling 2014 en 2015**	**Reorganisatie 2011**	**Reorganisatie 2010**	**Reorganisatie 2005**	**Reorganisatie 2004**	**WW-verplichtingen**	*Subtotaal*	**Reorganisatie 2000 ***	**Jubileum uitkeringen**	**Langdurig zieken**	**Totaal**
Stand per 31/12/2013	1.539	755	2	1.223	427	14.891	18.837	413	3.238	675	23.163
											-
Dotatie in 2014	240	169	0	7	122	966	1.504	3	407	782	2.696
Onttrekking in 2014	-1.113	-571	0	-66	-116	-1.614	-3.480	-134	-337	-547	-4.498
Vrijval	-426	0	-2	0	-40	-800	-1.268	0	0	0	-1.268
Stand per 31/12/2014	240	353	0	1.164	393	13.443	15.593	282	3.308	910	20.093

*De vrijval van de voorziening reorganisatie 2000 is verschuldigd aan het ministerie van EZ

Taakstelling 2014 en 2015

Om de taakstelling voor 2014 en 2015 te kunnen realiseren middels efficiency en beperkte krimp in het programma, zal een aantal formatieplaatsen komen te vervallen. CBS heeft ervoor gekozen, om medewerkers wiens werk structureel verdwijnt, een stimuleringspremie aan te bieden bij ontslag op eigen verzoek. Deze voorziening heeft een looptijd van maximaal 1 jaar.

Reorganisatie 2004 tot en met 2011

De voorzieningen zijn gevormd ter dekking van de sociale kosten voor medewerkers die door de opgelegde taakstellingen Balkenende I t/m IV, herprioritering van statistieken en doelmatigheidsprojecten en de ICT-toekomstbegroting zijn aangewezen als herplaatsingskandidaat of die gebruik maken van de Remkesregeling en ter dekking van de kosten van overige in gang gezette reorganisaties. Bij het bepalen van de voorzieningen is uitgegaan van een geschatte en voorzienbare verplichting aan medewerkers. De verplichtingen bestaan naast de reguliere salariskosten gedurende de herplaatsingsperiode, uit overeengekomen toekomstige uitkeringen aan voormalige medewerkers van CBS.

In de volgende tabel is de verwachte looptijd van de verplichtingen voortvloeiende uit de reorganisaties weergegeven:

Bedragen in duizenden euro's	**2015**	**2016 tm 2019**	**2020 e.v.**	**Totaal**
Reorganisatie 2011	47	144	162	353
Reorganisatie 2005	66	264	834	1.164
Reorganisatie 2004	215	178	0	393
Totaal	328	586	996	1.910

WW-verplichtingen

De voorziening voor WW-verplichtingen is gevormd ter dekking van wachtgelduitkeringen aan voormalige medewerkers van CBS.

In de onderstaande tabel is de verwachte looptijd van de WW-verplichtingen weergegeven:

Bedragen in duizenden euro's	**2015**	**2016 tm 2019**	**2020 e.v.**	**Totaal**
WW-verplichtingen	1.711	5.706	6.026	13.443
Totaal	1.711	5.706	6.026	13.443

Reorganisatie 2000

De voorziening is gevormd ter dekking van de uitstroomkosten van de medewerkers die bij de reorganisatie 2000 zijn aangewezen als herplaatsingskandidaat, maar die niet vóór 3 januari 2004 zijn ontslagen. EZ heeft toen een bedrag van circa 10,8 miljoen euro toegezegd ter dekking van de uitstroomkosten. De uitstroomkosten zijn het totaal van de personele kosten gedurende de herplaatsingsperiode van 18 maanden en de daarna door CBS te verstrekken wachtgelduitkeringen en andere uitkeringen.

In onderstaande tabel is de verwachte looptijd van de verplichtingen voor de reorganisatie 2000 weergegeven:

Bedragen in duizenden euro's	2015	2016 tm 2019	2020 e.v.	Totaal
Reorganisatie 2000	74	145	63	282
Totaal	74	145	63	282

Ambtsjubilea

Deze voorziening betreft toekomstige verplichtingen bij 12,5-, 25- of 40-jarige ambtsjubilea en is berekend tegen de nominale waarde.

Langdurig zieken

Deze voorziening betreft het in de toekomst voor maximaal twee jaar doorbetalen van salarissen aan werknemers die naar verwachting blijvend door ziekte niet in staat zijn om hun werkzaamheden te verrichten.

7) Kortlopende schulden

Belastingen en premies sociale verzekeringen

Bedragen in duizenden euro's	31-12-2014	31-12-2013
Loonheffing	2.294	2.521
Pensioenen en sociale lasten	2.763	3.051
Totaal	**5.057**	**5.572**

Overige schulden

Bedragen in duizenden euro's	31-12-2014	31-12-2013
Nog te betalen kosten*	7.292	8.507
Nog te betalen vakantiegeld	4.275	4.378
Crediteuren	3.374	1.098
Vooruitontvangen bijdrage projectontwikkelaar	1.566	1.937
Nog te betalen vakantiedagen	2.925	2.917
Vooruitgefactureerde omzet	2.486	1.844
Eindejaarsuitkering	619	603
Overige schulden	755	690
Totaal	**23.292**	**21.974**

* Hiervan is een bedrag van € 2,5 miljoen verschuldigd aan EZ in verband met de reorganisatie 2000 (31/12/2013: € 2,5 miljoen)

De nog te betalen kosten bestaan vooral uit periodieke kosten waarvan per jaareinde de facturen nog niet waren ontvangen.

De vooruitontvangen bijdrage projectontwikkelaar betrof een éénmalige bijdrage in 2008 voor de locatie Den Haag en in 2009 voor de locatie Heerlen voor de huurkosten over de komende tien jaren.

De vooruitgefactureerde omzet bestaat voornamelijk uit de vooruit gefactureerde Blaise-licenties en nog te realiseren werkzaamheden. Onder deze post is onder meer 0,8 miljoen euro verantwoord voor nog te realiseren werkzaamheden ten behoeve van de aanpassingen in het ABR (31 december 2013: 0,8 miljoen euro).

De eindejaarsuitkering betreft de reservering over de maand december 2014, die in november 2015 zal worden uitbetaald.

De overige schulden hebben overwegend een looptijd van minder dan één jaar.

Financiële instrumenten

CBS heeft alleen financiële instrumenten die in de balans zijn opgenomen te weten vorderingen, liquide middelen en kortlopende schulden. CBS handelt niet in deze financiële instrumenten. CBS maakt geen gebruik van afgeleide financiële instrumenten. CBS loopt kredietrisico over de in de balans onder de vorderingen opgenomen debiteuren. Het kredietrisico is beperkt doordat de vorderingen uit hoofde van debiteuren zijn geconcentreerd bij overheidsinstellingen.

Treasurybeleid

CBS neemt verplicht deel aan schatkistbankieren bij de Rijkshoofdboekhouding conform de Regeling baten-lastendiensten. De Rijkshoofdboekhouding is onderdeel van het ministerie van Financiën en is verantwoordelijk voor de administratie van de schatkist.

Schatkistbankieren houdt in dat de liquide middelen alléén gestald mogen worden op een rekening-courant bij de Rijkshoofdboekhouding en dat leningen alléén bij de Rijkshoofdboekhouding afgesloten mogen worden. CBS sluit zelf met de Rijkshoofdboekhouding het contract met de voorwaarden van het deposito of van de lening af.

Schatkistbankieren kan gezien worden als een centrale treasury voor publieke middelen. Het principe van schatkistbankieren is dat publiek geld de schatkist niet eerder verlaat dan noodzakelijk is voor de uitvoering van de publieke taak. CBS voert met het schatkistbankieren een zo risicoloos mogelijk kasgeldbeheer.

Marktwaarde

De reële waarde van de in de balans verantwoorde financiële instrumenten, waaronder vorderingen, liquide middelen en kortlopende schulden, benadert de boekwaarde ervan.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Meerjarige financiële verplichtingen

Bedragen in duizenden euro's	**2015**	**2016 tm 2019**	**2020 e.v.**
Huur panden Den Haag en Heerlen	7.000	27.000	25.000
Totaal	**7.000**	**27.000**	**25.000**

Huurpanden
De huur van het pand te Den Haag is voor een periode van 5 tot maximaal 15 jaar afgesloten en loopt tot 2023. De huur van het pand te Heerlen is voor een periode van 5 tot maximaal 15 jaar afgesloten en loopt tot 2024.

Financiële afspraken

Met het ministerie van EZ is afgesproken dat de financiële verplichtingen betreffende de periode vóór 3 januari 2004 voor rekening van het ministerie van EZ komen. De werkelijke uitgaven met betrekking tot deze verplichtingen van CBS worden door het ministerie van EZ vergoed.

Door het ministerie van EZ is een langetermijnfinanciering in de vorm van een kredietfaciliteit van voorlopig 50 miljoen euro ter beschikking gesteld ter voorkoming van tijdelijke liquiditeitstekorten als gevolg van de mogelijke sociale kosten die voortkomen uit de door het kabinet Balkenende I opgelegde taakstellingen, de ICT-toekomstbegroting en de zogenoemde Herprioritering. Indien de kredietbehoefte groter wordt dan 50 miljoen euro, zal dit onderwerp van overleg zijn tussen CBS en de ministeries van EZ en Financiën. Van deze kredietfaciliteit is tot op heden geen gebruik gemaakt.

Daarnaast heeft CBS een debetlimiet bij de rekening-courant bij het Ministerie van Financiën van 10 miljoen euro.

Toelichting op de winst- en verliesrekening over 2014

8) Bedrijfsopbrengsten

De bedrijfsopbrengsten zijn het totaal van:

- bijdrage van het ministerie van Economische Zaken;
- betaald werk in opdracht;
- overige bedrijfsopbrengsten.

Bijdrage ministerie van Economische Zaken

Bedragen in duizenden euro's	**Realisatie 2014**	**Begroting 2014**	**Realisatie 2013**
Budgettaire bijdrage	180.188	180.188	181.749
Taakstelling Rutte 1	-31.671	-31.671	-16.022
Aflossing vordering EZ inzake reorganisatie 2000	-612	-612	-653
Nog te besteden EU-verplichting 12e tranche	0	0	3.329
EU-verplichting 12e tranche in 2014 resp 2013	2.418	2.418	3.201
EU-verplichting 13e tranche in 2014 resp 2013	601	601	919
Looncompensatie/prijsbijstelling 2012 in 2014 resp 2013	1.329	1.329	1.482
Uitbreiding werkzaamheden Caribisch Nederland	650	650	650
Nog te besteden EU-verplichting 13e tranche	0	900	0
Prijsbijstelling 2013	195	195	221
Compensatie ABP	0	0	1.647
Prijsbijstelling 2014	249	0	0
Bijdrage ABR/NHR	0	0	471
Bijdrage Digitaal Ondernemings Plein	212	0	0
Veiligheidsmonitor	300	300	300
EU-verplichting 14e tranche in 2014	75	75	0
Totaal	**153.934**	**154.373**	**177.294**

De bijdrage van EZ betreft de door EZ verstrekte budgettaire bijdrage. CBS ontvangt deze bijdrage op basis van het Meerjarenplan 2014 – 2018. CBS dient aan het einde van deze periode het werkprogramma gerealiseerd te hebben. De bijdrage in enig jaar voor het niet gerealiseerde deel van het werkprogramma schuift door naar het volgende jaar.

Betaald werk in opdracht

De volgende tabel geeft inzicht in de omzet uit betaald werk in opdracht naar regio.

Bedragen in duizenden euro's	**Realisatie 2014**	**Begroting 2014**	**Realisatie 2013**
Nederland	15.302	12.722	13.899
EU-landen	2.498	4.245	4.638
Overige landen	2.881	1.358	1.483
Totaal	**20.681**	**18.325**	**20.020**

Onder betaald werk in opdracht zijn de gerealiseerde opbrengsten voor verrichte werkzaamheden verantwoord. Hieronder zijn mede begrepen opdrachten waaraan de overheid een specifieke financiële bijdrage levert en de omzet uit verkochte licenties Blaise (een door CBS ontwikkeld softwaresysteem voor computergestuurde onderzoeksmethoden)

De verdeling van de omzet betaald werk in opdracht naar type afnemer is als volgt:

Bedragen in duizenden euro's	**Realisatie 2014**	**Begroting 2014**	**Realisatie 2013**
Overheid	14.123	10.885	11.892
Statistische bureaus buitenland	1.068	1.611	1.760
Onderzoeksinstellingen	2.074	2.233	2.439
Europese Commissie en Eurostat	959	2.196	2.399
Overig	2.457	1.400	1.530
Totaal	**20.681**	**18.325**	**20.020**

Overige bedrijfsopbrengsten

De overige bedrijfsopbrengsten bestaan hoofdzakelijk uit opbrengsten uit hoofde van het beschikbaarstellen van data, handhaving en publicaties.

9) Bedrijfslasten

Lonen en salarissen

Bedragen in duizenden euro's	**Realisatie 2014**	**Begroting 2014**	**Realisatie 2013**
Lonen en salarissen eigen personeel	101.636	99.947	104.346
Ingeleend personeel	8.534	9.516	11.693
Totaal	**110.170**	**109.463**	**116.039**

De lonen en salarissen zijn hoger dan begroot. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door extra betaald werk in opdracht waarvoor personele capaciteit is aangetrokken. De lonen en salarissen zijn gedaald ten opzichte van 2013 door minder personeel in verband met de taakstelling Rutte 1

De kosten voor ingeleend personeel vallen lager uit dan begroot en zijn ook gedaald ten opzichte van 2013. Dit wordt veroorzaakt doordat er steeds minder een beroep gedaan hoeft te worden op

externe expertise. Het percentage inhuur ten opzichte van de totale personele kosten bedraagt 7% en valt daarmee binnen de Rijksbrede norm van 10%.

In 2014 waren gemiddeld 1.777 werknemers (in vte's) werkzaam voor het Centraal Bureau voor de Statistiek (2013: 1.833 vte's). Drie werknemers zijn buiten Nederland werkzaam.

Beloning Directeur-Generaal en Centrale Commissie voor de Statistiek

In 2014 (van 1 april tot en met 31 december) bedraagt de beloning van de Directeur Generaal 130 duizend euro, bestaande uit bruto salaris, vaste toelagen, premies sociale lasten en pensioenlasten.

De Centrale Commissie voor de Statistiek (CCS) heeft een aantal taken inzake CBS en de statistische informatievoorziening van het Rijk. De Commissie bestaat in 2014 uit negen leden, de gezamenlijke schadeloosstelling van de CCS over 2014 bedroeg 93 duizend euro (waarvan 88 duizend euro bezoldiging en 5 duizend euro aan onbelaste onkostenvergoeding). In 2013 was dit 95 duizend euro. De schadeloosstellingen komen ten laste van het budget van CBS.

Vermelding in het kader van de Wet normering topfunctionarissen publieke en semipublieke sectorbezoldiging (WNT).

Het bezoldigingsmaximum in 2014 voor het Centraal Bureau voor de Statistiek is € 230.474. Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte.

Leidinggevende functionarissen.		
Bedragen x € 1,-	**Dr. T.B.P.M. Tjin-A-Tsoi**	**Dr. A.H. Kroese**
Functie(s)	Directeur-Generaal	Plaatsvervangend Directeur-Generaal
Duur dienstverband in 2014	01/04 – 31/12	1/1 – 31/12
Omvang dienstverband in fte	1	1
Gewezen topfunctionaris	nee	nee
(Fictieve) dienstbetrekking	ja	ja
Bezoldiging*		
Beloning	104.072	120.686
Belastbare onkostenvergoeding	4.800	4.800
Beloningen betaalbaar op termijn	21.261	23.389
Totaal bezoldiging	130.133	148.875
Toepasselijk WNT-maximum	173.645	230.474
Motivering indien overschrijding	n.v.t.	n.v.t.

De beloning van de Directeur-Generaal wordt vastgesteld door de Minister van EZ op voorstel van de voorzitter van de CCS.

In het eerste kwartaal van 2014 heeft de heer Kroese als plaatsvervangend Directeur-Generaal de functie van Directeur-Generaal waargenomen. Voor de rest van 2014 heeft hij andere executieve taken uitgevoerd.

Vermelding bezoldiging topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen (WNT, art 4.1) in duizenden euro's

CCS-leden	Functie	Bezoldiging in duizenden euro's	Periode benoeming
mw. mr. I. Brakman	Voorzitter CCS/ lid Audit	25,0	van 1-1-2010 tot 1-1-2018
J. van Hall RA RE	Lid CCS/lid Audit Committee	11,3	van 1-4-2014 tot 1-1-2018*
prof. dr. mr. F. van der Wel RA	Lid CCS/lid Audit Committee	11,3	van 1-1-2013 tot 1-1-2017*
prof. dr. L.H. Hoogduin	Lid CCS/lid Audit Committee	11,3	van 1-1-2010 tot 1-1-2018
mw. dr. C.M. Hooymans	Lid CCS	7,0	van 1-1-2012 tot 1-1-2016*
mw. prof. dr. J. Plantenga	Lid CCS	7,0	van 1-1-2009 tot 1-1-2017
prof. dr. S. Brakman	Lid CCS	7,0	van 1-1-2013 tot 1-1-2017*
prof. dr. J.T.M. van der Zee	Lid CCS	3,5	van 1-7-2006 tot 1-7-2014
mw. drs. C.W. Wortmann-Kool	Lid CCS	4,1	van 1-6-2014 tot 1-6-2018*
* herbenoembaar voor een periode van 4 jaar			

De CCS heeft een brede taakstelling waaronder toezichtstaken en bestuurstaken op het vlak van statistische informatievoorziening van het Rijk. In de WNT staat geen specifieke normering vermeld voor functionarissen die zowel toezichtstaken als bestuurstaken vervullen, dit maakt een toets aan de WNT-normering niet mogelijk. De vergoeding voor de CCS-leden is conform de “Regeling vaststelling schadeloosstelling leden CCS” welke in 2005 is opgesteld door de Minister van EZ.

Pensioenlasten en sociale lasten

Bedragen in duizenden euro's	**Realisatie 2014**	**Begroting 2014**	**Realisatie 2013**
Pensioenlasten	15.734	14.700	16.779
Sociale lasten	12.369	11.550	11.705
Totaal	**28.103**	**26.250**	**28.484**

De pensioenlasten zijn gedaald door dalende premies. De pensioenregeling is ondergebracht bij het ABP (Stichting Pensioenfonds ABP). Dit betreft een bedrijfstakpensioenfonds en CBS heeft geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen in het geval van een tekort bij het pensioenfonds, anders dan het voldoen van eventuele hogere toekomstige premies. De dekkingsgraad van het ABP bedroeg ultimo 2014 101,1%.
De kenmerken van de pensioenregeling in 2014 zijn als volgt:

Pensioen systeem	Middelloonregeling
Vakantietoeslag	8%
Pensioenrekenleeftijd	67 jaar
Pensioengrondslag	Pensioengevend salaris minus franchise
Nabestaande pensioen	
voor 65 jaar	50% van het ouderdomspensioen bij overlijden
na 65 jaar	35% van het ouderdomspensioen bij overlijden
Wezenpensioen	10% van het ouderdomspensioen
Franchise (2014)	11.150 euro
Opbouwpercentage	1,95% van de pensioengrondslag

Dotatie/vrijval voorzieningen taakstelling 2014/2015, reorganisatievoorziening 2004 tm 2011 en voorziening WW-verplichtingen

Bedragen in duizenden euro's	**Realisatie 2014**	**Begroting 2014**	**Realisatie 2013**
Vrijval/dotatie voorziening taakstelling 2014/2015	-186	0	1.539
Dotatie minus vrijval reorganisatievoorziening 2004 tm 2011 en voorziening WW-verplichtingen	422	0	2.095
Totaal	**236**	**0**	**3.634**

Onder de dotatie/vrijval voorzieningen wordt de dotatie (totaal 1,5 miljoen euro) minus de vrijval (1,3 miljoen euro) in de voorzieningen verantwoord.

Afschrijvingen materiële vaste activa

Bedragen in duizenden euro's	**Realisatie 2014**	**Begroting 2014**	**Realisatie 2013**
Afschrijvingslasten	7.407	7.327	9.325

De afschrijvingen zijn in 2014 gedaald, doordat in 2013 de kantoorinventaris in zijn geheel is afgeschreven.

Overige bedrijfslasten

Bedragen in duizenden euro's	**Realisatie 2014**	**Begroting 2014**	**Realisatie 2013**
Huisvesting	13.691	13.741	14.394
Overig personeel	3.086	3.341	3.663
Bureau	3.968	4.946	4.224
Dienstreizen	4.070	3.884	3.918
Advies externen	2.277	2.981	3.590
Automatisering	6.913	6.435	6.308
Overig	2.924	3.417	3.310
Totaal	**36.929**	**38.745**	**39.407**

In huisvestingskosten zijn naast de huur ook de kosten voor energie en gebouw-gerelateerde kosten als bewaking, schoonmaak en exploitatie van het bedrijfsrestaurant opgenomen. De huisvestingskosten zijn gedaald doordat in 2014 een gebouwdeel van het pand in Heerlen is afgestoten.

De bureaukosten vallen lager uit dan begroot door fors minder drukwerk voor publicaties en lagere kosten bij de bibliotheek.

Door verminderde behoeften zijn de advieskosten gedaald.

De automatiseringskosten vallen hoger uit dan begroot door verdere digitalisering en daardoor een toenemend verbruik van hard- en software.

Het deel ‘overig’ van de overige bedrijfslasten bestaat grotendeels uit kosten voor statistisch grondmateriaal. De kosten zijn gedaald door lagere kosten voor statistisch grondmateriaal en andere materiële kosten voor het verwerven van data.

De volgende honoraria van KPMG (accountant en overig KPMG netwerk) zijn ten laste gebracht van CBS:

Bedragen in duizenden euro's	KPMG Accountants NV 2014	Overig KPMG netwerk 2014	Totaal KPMG 2014
Onderzoek van de jaarrekening	79	0	79
Andere controleopdrachten	0	0	0
Adviesdiensten op fiscaal terrein	0	41	41
Andere niet-controle-opdrachten	0	67	67
	79	108	187

Bedragen in duizenden euro's	KPMG Accountants NV 2013	Overig KPMG netwerk 2013	Totaal KPMG 2013
Onderzoek van de jaarrekening	79	0	79
Andere controleopdrachten	2	0	2
Adviesdiensten op fiscaal terrein	0	15	15
Andere niet-controle-opdrachten	0	59	59
	81	74	155

10) Financiële baten en lasten

Rentebaten

De gedaalde rentebaten zijn het gevolg van een lager rentetarief.

Den Haag/Heerlen, 27 maart 2015

Directeur-Generaal van de Statistiek

dr. T.B.P.M. Tjin-A-Tsoi

Centrale Commissie voor de Statistiek

mw. mr. I. Brakman, voorzitter

prof. dr. S. Brakman

J. van Hall RA RE

prof. dr. L.H. Hoogduin, plaatsvervangend voorzitter

mw. dr. C.M. Hooymans

mw. prof. dr. J. Plantenga

prof. dr. mr. F. van der Wel RA

mw. drs. C.W. Wortmann-Kool

Overige gegevens

Voorstel tot resultaatbestemming

De jaarrekening 2014 is vóór resultaatbestemming opgemaakt. Na toevoeging van het resultaat 2014 van 6,2 miljoen euro negatief, zal het eigen vermogen afnemen. Hier zijn in 2013 aanvullende afspraken met het ministerie van EZ over gemaakt.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan de Directeur-Generaal van het Centraal Bureau voor de Statistiek

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening over 2014 van het Centraal Bureau voor de Statistiek te Den Haag, Heerlen en Bonaire gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2014 en de winst-en-verliesrekening over 2014 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van het Centraal Bureau voor de Statistiek is op grond van artikel 70 van de Wet op het Centraal Bureau voor de Statistiek verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven in overeenstemming met de Wet op het Centraal Bureau voor de Statistiek, de Nadere afspraken over de sturingsrelatie tussen de Minister van EZ, DG CBS en CCS d.d. 16 maart 2006 en de bepalingen van en krachtens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). Het Bestuur is tevens verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals die in het Controleprotocol CBS van 20 januari 2009 zijn opgenomen. Het bestuur is voorts verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 35 lid 2 van de Kaderwet Zelfstandige Bestuursorganen. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden, het Controleprotocol CBS van 20 januari 2009 en het controleprotocol WNT. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten. Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in

aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, alsmede in het kader van de financiële rechtmatigheid voor de naleving van die relevante wet- en regelgeving, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en van de redelijkheid van de door het bestuur van het Centraal Bureau voor de Statistiek gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van het Centraal Bureau voor de Statistiek per 31 december 2014 en van het resultaat over 2014 in overeenstemming met de Wet op het Centraal Bureau voor de Statistiek, de Nadere afspraken over de sturingsrelatie tussen de Minister van EZ, DG CBS en CCS d.d. 16 maart 2006 en de bepalingen van en krachtens de WNT.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten over 2014 voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat de bedragen in overeenstemming zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals die in het Controleprotocol CBS van 20 januari 2009 zijn opgenomen.

Den Haag, 30 maart 2015

KPMG Accountants N.V.

J.G.A. Bruinsma RA

6 Centrale Commissie voor de Statistiek

De Centrale Commissie voor de Statistiek (CCS) beoordeelt het MJP en jaarplan van CBS en stelt deze vast. In de praktijk komt deze taak neer op het beoordelen van de samenhang en de relevantie van de programmatische voornemens voor de komende periode in relatie tot de maatschappelijke behoefte en de financiële en organisatorische kaders. De CCS is betrokken bij het opmaken van de begroting en jaarrekening van CBS. De Directeur-Generaal (DG) stelt deze vast in overeenstemming met de CCS. Daarnaast stuurt de DG het jaarverslag van CBS ter goedkeuring naar de CCS.

De CCS ziet toe op het beperken van administratieve lasten, het vermijden van ongewenste mededinging en het beschikbaar stellen van microdata. De CCS bevordert de coördinatie en kwaliteit van de statistische informatievoorziening door de rijksoverheid. Verder waarborgt de CCS de onafhankelijke positie van CBS en de professionele onafhankelijkheid van officiële statistieken.

De Audit Commissie (AC) van de CCS bereidt de behandeling van onderwerpen op het gebied van de bedrijfsvoering voor. De AC houdt zich in het bijzonder bezig met de financiële rapportages, de begroting en de jaarrekening. De CCS legt over de uitvoering van haar taken verantwoording af in haar eigen jaarverslag, gericht aan de minister van Economische Zaken (EZ). Het jaarverslag is gepubliceerd op de website van CBS.

De zittingstermijn van prof. dr. J.T.M. van der Zee eindigde op 1 juli 2014. Door de minister van Economische zaken zijn de heer J. van Hall RA RE (per 1 januari 2014) en mevrouw drs. C.M. Wortmann-Kool (per 1 juni 2014) benoemd tot lid van de CCS. Per 1 januari 2014 is de heer prof. dr. L.H. Hoogduin benoemd tot plaatsvervangend voorzitter van de CCS en de heer prof. dr. mr. F. van der Wel tot voorzitter van de AC.

De samenstelling van de CCS is primo 2015:

mr. I. (Inge) Brakman, voorzitter (lid AC)

prof. dr. L.H. (Lex) Hoogduin (plaatsvervangend voorzitter, lid AC)

dr. C.M. (Tini) Hooymans

prof. dr. J. (Janneke) Plantenga

prof. dr. S. (Steven) Brakman

prof. dr. mr. F. (Frans) van der Wel RA (voorzitter AC)

J. (Johan) van Hall RA RE (lid AC)

drs. C.W. (Corien) Wortmann-Kool

Conform artikel 22 van de Wet op het Centraal bureau voor de statistiek zal de CCS aan de minister van EZ een aanbeveling doen voor de vervulling van de vacante plaats.

Mededeling Centrale Commissie voor de Statistiek

De Centrale Commissie voor de Statistiek heeft kennis genomen van het jaarverslag en de jaarrekening van CBS over 2014.

Op grond van haar bevoegdheid neergelegd in de Wet op het Centraal Bureau voor de Statistiek van 2003 (Staatsblad 516) keurt zij het jaarverslag 2014 van CBS goed.
Eveneens op grond van haar wettelijke bevoegdheid stemt zij in met de vaststelling door de Directeur-Generaal van de Statistiek van de jaarrekening van CBS over 2014.

Den Haag, 27 maart 2015

mr. I. Brakman, voorzitter drs. M.I. Tóth Pál, secretaris

Bijlage A: Gerealiseerde output

Output 2014	Pers-berichten	Conjunctuur-berichten	Web&thema artikelen	Statline-tabellen		Publicaties		Eurostat-leveringen	Microdata-bestanden	Inlichtingen (infoservice)	
					w.v. nieuw	papier	elektronisch	data-bestanden		telefonisch (incl. ant-woordap.)	email (incl. brieven en faxen)
Thema	aantal										
Arbeid en sociale zekerheid	25		47	415	22	2	19	103	476	937	1 114
Bedrijven	2		6	135	15	2	3	23	56	549	610
Bevolking	6		19	274	23	5	22	7	34	814	908
Bouwen en wonen	1	12	12	223	5	0	0	41	84	160	229
Financiële en zakelijke diensten		4	7	60	7	0	2	15		50	66
Gezondheid en welzijn	2		29	146	28	1	11	10	52	386	529
Handel en horeca	16		14	56	1	0	0	21		180	193
Industrie en energie	1	24	13	380	6	1	9	133	2	97	233
Inkomen en bestedingen	4	24	15	82		0	6	10	79	416	586
Internationale handel		12	25	156	3	0	1	39	1	313	334
Landbouw			17	103	4	1	0	74		111	177
Macro-economie	9		22	226	37	5	18	134		195	463
Natuur en milieu			7	67	3	2	23	14		60	127
Onderwijs			10	66		0	1	7	78	191	203
Overheid en politiek	3		14	68	8	0	2	0	6	108	126
Prijzen	12		15	118		0	3	95	5	6 357	1 089
Veiligheid en recht	2	12	22	75	7	2	4	91	105	204	261
Verkeer en vervoer			20	150	13	0	13	97	10	134	208
Vrije tijd en cultuur			20	142	4	0	3	30		264	254
Allochtonen											
Caribisch Nederland				50	17					165	107
Conjunctuur		24									
Emancipatie	1					1	1				
Europese Unie										226	292
Globalisering						0	4				
Historische reeksen				4							
Levensloop											
Nederland regionaal				60	6	5	2			397	542
Ondernemingsklimaat						1	1				
Vergrijzing											
Volkstelling											
Overige	2			253	6	9	66	1	21	1 606	741
Totaal	**86**	**112**	**334**	**3 309**	**215**	**37**	**214**	**945**	**1 009**	**13 920**	**9 392**

Bijlage B: Adviesraden

Om CBS te adviseren over de invulling van het statistisch programma zijn zes adviesraden ingesteld die elk een thematisch terrein of onderwerp beslaan. De voorzitters van de zes adviesraden vormen samen een adviesorgaan voor de Directeur-Generaal, de CBS-adviesraad.

<u>Samenstelling CBS-adviesraad ultimo 2014:</u>

dr. T.B.P.M. (Tjark) Tjin-A-Tsoi - voorzitter

drs. M.I. (Monique) Tóth Pál - secretaris

M.A. (Michaël) van Straalen - adviesraad berichtgevers

drs. E.E. (Eduard) van de Lustgraaf - adviesraad bedrijfseconomische statistieken

drs. H.M.M. (Pim) Claassen - adviesraad macro-economische statistieken

prof. dr. Ph.H.B.F. (Philip Hans) Franses - adviesraad methodologie

prof. dr. H.B. (Han) Entzinger - adviesraad sociale statistieken

prof. dr. P.J. (Peter) Boelhouwer - adviesraad statistieken van de leefomgeving

Bijlage C: Organisatie per 31 december 2014

Directeur-Generaal

Dr. T.B.P.M. (Tjark) Tjin-A-Tsoi

plv Directeur-Generaal

Dr. A.H. (Bert) Kroese

Centrale Beleids- en managementondersteuning

Ir. C.M. (Cecile) Schut, MPA

Directie Methoden en statistisch beleid

Dr. K. (Kees) Zeelenberg

Hoofddirectie Bedrijfsvoering en communicatie

Drs. W. (Wim) van Nunspeet

Drs. M. (Marijke) Renaud (plv.)

Hoofddirectie Dataverzameling

Drs. H.J.A. (Harry) Wijnhoven (wnd.)

Ir. J.H. (Jeroen) van Velzen (plv.)

Hoofddirectie Economie, bedrijven en nationale rekeningen

Drs. J.C.M. (Hanneke) Imbens

Drs. H.J.C.M. (Hank) Hermans (plv.)

Hoofddirectie Procesontwikkeling, IT en methodologie

Drs. W. (Wim) van Nunspeet (wnd.)

Hoofddirectie Sociaal-economische en ruimtelijke statistieken

Dr. H. (Huib) van de Stadt

Drs. M.J.M. (Marleen) Verbruggen (plv.)

Bijlage D: Wegwijzer

CBS verzamelt gegevens bij personen, bedrijven en instellingen. CBS stelt de uitkomsten van de onderzoeken zo snel mogelijk op verschillende manieren voor iedereen beschikbaar.

CBS-website (www.cbs.nl)

De CBS-website geeft toegang tot resultaten van CBS-onderzoek. De website biedt themagerichte informatie over kerncijfers van Nederland. Alle uitgebrachte publicaties staan overzichtelijk gerangschikt. Gedetailleerde cijfers zijn te raadplegen via de gratis databank StatLine.

Op de website staat ook een actuele publicatiekalender en een productencatalogus. Beleidsinformatie en een verzameling links naar nationale statistische bureaus en relevante internationale organisaties maken de website compleet.

CBS heeft websites ontwikkeld voor vier doelgroepen. Kijk hiervoor op: www.werkenbijhetcbs.nl; www.cbsinuwbuurt.nl; www.cbsvooruwbedrijf.nl. en de onderwijssite op www.cbs.nl/cbsindeklas

Nieuwe media

Naast de al bestaande kanalen heeft CBS het afgelopen jaar zijn output ook verspreid via YouTube (http://www.youtube.com/statistiekcbs) en Twitter (http://www.twitter.com/statistiekcbs). Vanaf 2014 biedt CBS alle tabellen in StatLine als open data aan in de vorm van datasets (http://opendata.cbs.nl/dataportaal/portal.html#_la=nl). Ook is een webapplicatie ontwikkeld die gebruik maakt van Open data en die alle tabellen uit Statline in grafiek- of kaartvorm laat zien (http://opendata.cbs.nl/dataportaal/index.html). De webapplicatie is geoptimaliseerd voor tablets.

Verkoop van CBS-producten

CBS-producten kunt u bestellen via de afdeling Klantenservice van CBS, Postbus 4481, 6401 CZ Heerlen, telefoon (088) 570 70 70, e-mail: verkoop@cbs.nl.

Infoservice

Het centrale informatiepunt voor algemene vragen over CBS en zijn producten is te bereiken via telefoon (088) 570 70 70 en infoservice@cbs.nl.

European Statistical Data Support

Statistische informatie over Europa afkomstig van Eurostat is telefonisch op te vragen via (088) 570 70 70 (keuze toets 5) en infoservice@cbs.nl.

CBS Contact Center

Het centrale informatiepunt voor bedrijven, instellingen en personen bij vragen over CBS-vragenlijsten of ander enquêtemateriaal is te bereiken via telefoon (045) 570 64 00, e-mail: contactcenter@cbs.nl of via het contactformulier op de CBS-website: www.cbs.nl/contactcenter.

Persdienst
Het centrale informatiepunt voor de media is te bereiken via telefoon (070) 337 44 44 of e-mail: persdienst@cbs.nl. Meer informatie staat op de CBS-website: www.cbs.nl/informatie voor/pers.

Onderzoek onder voorwaarden: Centrum voor Beleidsstatistiek
Het Centrum voor Beleidsstatistiek biedt externe partijen verschillende diensten aan:

- Het verrichten van maatwerk onderzoek op beschikbare brongegevens om vragen van onder andere departementen en planbureaus, grote gemeenten en andere overheidsinstellingen te beantwoorden.
- Het adviseren van klanten zoals departementen en planbureaus, grote gemeenten en andere overheidsinstellingen bij het vinden, het gebruik en het opstellen van de benodigde informatie voor beleidsvoorbereiding en de evaluatie daarvan.
- Het toegankelijk maken van microdatabestanden waarmee onderzoekers die door de DG gemachtigd zijn bij CBS onder strikte beveiligingsvoorwaarden zelf de gewenste analyses kunnen uitvoeren op deze microdatabestanden (catalogus http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/informatie/beleid/catalogi).

Aan de diensten van het Centrum voor Beleidsstatistiek zijn kosten verbonden. Nadere informatie is verkrijgbaar via telefoon (070) 337 47 92, via www.cbs.nl/cvb of e-mail: cvb@cbs.nl.

Colofon

Centraal Bureau voor de Statistiek

Den Haag

Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag

Postbus 24500, 2490 HA Den Haag

Telefoon (070) 337 38 00

Heerlen

CBS-weg 11, 6412 EX Heerlen

Postbus 4481, 6401 CZ Heerlen

Telefoon (045) 570 60 00

Website

www.cbs.nl

Infoservice

Telefoon (088) 570 70 70

E-mail: infoservice@cbs.nl

Fax: (070) 370 59 94

Uitgave

Centraal Bureau voor de Statistiek
